

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Педагогічний факультет
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

Наталія Сабат, Надія Сабат

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

методичні рекомендації до курсу

для студентів спеціальності 231 Соціальна робота
ОП «Соціальна робота»

Івано-Франківськ – 2022

УДК 364+17
С 12

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Педагогічного факультету Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника (протокол № 6 від 25 березня 2021 р.)*

Рецензенти:

Рассказова О. І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Корняк В. С. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

С 12 Сабат Н. І., Сабат Н. В.

Історія та теорія соціальної роботи : методичні рекомендації до курсу.
Івано-Франківськ : НАІР, 2022. 68 с.

Методичні рекомендації складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньою програмою підготовки бакалаврів. Представлене видання рекомендоване для студентів спеціальності 231 Соціальна робота.

Методичні рекомендації вміщують: передмову, загальну інформацію про навчальну дисципліну, теми лекційного курсу, плани семінарських занять, вимоги до написання та зразок оформлення реферату, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань, глосарій, додатки.

УДК 364+17

© Сабат Н. І., Сабат Н. В.

© Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ЗМІСТ

ВСТУП	4
СТРУКТУРА КУРСУ	7
ЗМІСТ І ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ЛЕКЦІЙ.....	11
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	16
ВИМОГИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	37
ВИДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	39
КОНТРОЛЬНА РОБОТА	42
ТЕСТИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ПІДСУМКОВОГО ІСПИТУ.....	60

ВСТУП

Сучасне суспільство немислиме без соціальної роботи – професійної діяльності, спрямованої на надання кваліфікованої допомоги будь-якій людині, групі людей для відновлення, підтримання їхнього соціального функціонування. Особливо це стосується тих категорій населення, які мають специфічні соціальні потреби, потрапили в складне соціальне становище та ін.

Соціальна робота у сучасному світі розглядається в трьох основних значеннях. *По-перше*, соціальна робота – це галузь наукових знань, що має свою історію виникнення, розвитку, трансформації в різних етноісторичних умовах; ґрунтується на сукупності концепцій, теорій та досліджує принципи, закономірності, соціальні моделі; має свій об'єкт і предмет дослідження, систему наукових понять і категорій, сукупність методів дослідження; це вид діяльності, основна функція якої полягає в опрацюванні та теоретичній систематизації знань про соціальну сферу. *По-друге*, соціальну роботу розглядають як навчальну дисципліну, мета якої – сформулювати цілісне уявлення про зміст соціальної роботи, її процес, основні напрями, організацію, технології та інструментарій. *По-третє*, соціальну роботу розглядають як професійно-практичну діяльність щодо надання соціальної допомоги, підтримки та захисту індивідам, групам, громадам, щоб поліпшити чи відновити їхню здатність до соціального функціонування. Беззаперечним є той факт, що всі розглянуті аспекти поняття «Соціальна робота» нерозривно взаємопов'язані. Вивчення цього курсу є базовим у навчальній програмі професійної підготовки соціальних працівників.

Мета курсу: ознайомлення здобувачів вищої освіти з історичними й теоретико-методологічними засадами розвитку соціальної роботи як науки та фаху, її особливостями в українському контексті; формування системи базових знань з фундаментальних наук; розуміння та визначення загальних підходів, стратегій втручання, методів соціальної роботи з надання практичної допомоги різним верствам населення в умовах різних соціальних інституцій.

Завдання курсу:

- ознайомлення здобувачів вищої освіти зі значенням теорії для практики соціальної роботи;
- ознайомлення з нормативно-правовою базою соціальної роботи;
- опанування груповими та індивідуальними методами соціальної роботи;
- оволодіння методами реалізації соціальної роботи у різних умовах та обставинах;
- оволодіння методами, прийомами та засобами здійснення соціальної роботи в умовах багатокультурної громади;
- ознайомлення здобувачів вищої освіти з особливостями соціальної роботи в різні історичні періоди та в сучасному суспільстві;
- включення здобувачів вищої освіти у різні аспекти практичної соціальної роботи за допомогою участі в рольових, ділових іграх, тренінгах тощо;

– організація та залучення здобувачів вищої освіти до пошукової діяльності через розробку соціальних проєктів, участі в роботі науково-практичних семінарів;

– розвиток позитивного соціального потенціалу: соціального інтересу, соціальної чутливості, соціальної уяви; здатності до емпатії, співчуття, співпереживання.

Компетентності згідно освітньо-професійної програми

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми у професійній діяльності.

Спеціальні компетентності

СК-1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).

СК-6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб.

СК-8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами.

СК-10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

СК-18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

СК-25. Здатність розуміти сутність, значення напрямів, форм і методів та технології соціальної роботи з різними категоріями клієнтів, координувати волонтерську діяльність.

Програмні результати навчання, передбачені ОПП

РН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

РН 5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

РН 14. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога.

РН 23. Конструювати процес та результат соціальної роботи діяльності в межах поставлених завдань, використовувати кількісні та якісні показники, коригувати план роботи відповідно до результатів оцінки.

Освітня компонента читається студентам у першому семестрі. Курс складається з двох змістових модулів, 24 годин лекційних та 36 семінарських занять. На самостійну роботу студентів відведено 120 годин. Підсумкова форма контролю – екзамен.

У рекомендаціях представлено навчально-тематичний план курсу, рекомендовану літературу до курсу, подано перелік питань, які розглядаються на лекційних та семінарських заняттях, рекомендації для самостійної роботи студентів, вміщено перелік питань до контрольної роботи, тестові завдання для складання підсумкового іспиту.

СТРУКТУРА КУРСУ

№	Тема	Результати навчання	Завдання
Модуль 1. Історичні основи становлення соціальної роботи			
1.	Соціальна робота як професія та навчальна дисципліна.	Розуміти предмет і значення соціальної роботи; знати її зміст, мету, завдання; розрізняти особливості соціальної роботи як професії та навчальної дисципліни.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття
2.	Соціальна допомога в суспільствах Стародавнього Світу та в епоху Середньовіччя.	Знати основні форми допомоги й взаємодопомоги в архаїчний період; характеризувати соціальну допомогу в державах Стародавнього Сходу; розуміти способи організації соціальної допомоги та суспільної опіки в Давній Греції та Давньому Римі; ознайомитися з роллю християнської церкви як першого інституту допомоги; знати і усвідомлювати роль чернечих орденів у реалізації ідей милосердя й допомоги ближньому.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття
3.	Основні тенденції розвитку соціальної роботи на слов'янських землях.	Вміти характеризувати родоплемінні та громадські (общинні) форми допомоги і взаємодопомоги у давніх слов'ян; знати основні форми княжої та церковно-монастирської підтримки нужденних у Київській Русі.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття
4.	Система соціальної допомоги у XIV – XX століттях в Україні.	Ознайомитися з особливостями соціального захисту за часів козаччини; меценатськими та благодійними традиціями; особливостями соціальної допомоги та опіки в період Українського Відродження;	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття

		державної опіки у другій половині XVII – першій половині XIX століть; соціального захисту та соціального забезпечення у XIX-XX ст.	
5.	Соціальна робота в незалежній Україні.	Знати особливості розвитку соціальної роботи в незалежній українській державі як професійної діяльності; аналізувати систему професійної підготовки соціальних працівників.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття
6.	Формування сучасної системи соціальної роботи (30-ті роки XX ст. – початок XXI ст.) у Європі та США.	Знати особливості розвитку методів соціальної роботи у США; розвитку теорії та практики соціальної роботи у Європі.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття
Модуль 2. Теоретичні засади соціальної роботи			
7.	Нормативно-правове регулювання соціальної роботи. Теоретичні основи практики соціальної роботи.	Здійснювати пошук та аналіз нормативно-правових документів для розв'язування завдань соціальної роботи в сучасному соціумі; усвідомлювати взаємозв'язок теорії та практики соціальної роботи.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття
8.	Застосування в соціальній роботі психологічних теорій.	Знати специфіку застосування психодинамічної моделі соціальної роботи; вміти спрямовувати клієнтів до конкретних видів діяльності за допомогою когнітивно-біхевіористської моделі; моделювати подолання проблем та складних життєвих обставин у руслі гуманістично-екзистенційного підходу.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття
9.	Застосування в соціальній роботі соціологічних	Моделювати використання в сучасній соціальній практиці теорії систем та соціально-	Опрацювання лекційного матеріалу,

	теорій.	екологічної моделі; читати базисну соціальну інформацію про клієнта з екомапи; теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин за допомогою теорії ролей, соціально-радикальної моделі соціальної роботи; вміти обрати найоптимальнішу для вирішення складних життєвих ситуацій модель.	підготовка до семінарського заняття
10.	Соціальна робота як прикладна діяльність. Комплексні моделі втручання.	Розуміти соціальну роботу як прикладну діяльність; знати комплексні моделі втручання, конструювати їхнє застосування для вирішення соціальних проблем у змінних нестабільних умовах; теоретично аргументувати доцільність конкретної моделі допомоги та підтримки клієнтам з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття
11.	Загальна характеристика методів та технологій соціальної роботи.	Знати класифікації методів соціальної роботи за різними критеріями; розуміти сутність соціологічних та організаційних методів соціальної роботи; конструювати індивідуальну та групову роботу з клієнтом; моделювати ведення випадку в соціальній роботі, індивідуальне консультування як стратегію втручання; вміти представляти інтереси клієнта і, за потреби, перенаправляти його до інших служб.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, виконання індивідуальних завдань
12.	Сучасні перспективи	Знати та аналізувати ключові перспективи (напрями теорії та	Опрацювання лекційного

	соціальної роботи.	практики) соціальної роботи. Знати і вміти реалізувати складові підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів. Володіти знаннями про сучасні теорії та практики соціальної роботи: феміністична теорія; концепція зеленої соціальної роботи. Вміти виокремлювати й аналізувати ключові концепції у сучасній соціальній роботі.	матеріалу, підготовка до семінарського заняття, виконання індивідуальних завдань
--	--------------------	--	--

ЗМІСТ І ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ЛЕКЦІЙ

Модуль 1. Історія соціальної роботи

Тема 1. Соціальна робота як професія та навчальна дисципліна

Предмет і значення соціальної роботи. Зміст, мета, завдання соціальної роботи. Кладові соціальної роботи: знання, вміння, цінності. Особливості соціальної роботи як професії та навчальної дисципліни. Чинники, які впливають на соціальну роботу. Особливості соціальної роботи у сучасному світі.

Тема 2. Соціальна допомога в суспільствах Стародавнього Світу та в епоху Середньовіччя

Праісторичні форми допомоги й взаємодопомоги в архаїчний період. Соціальна допомога в державах Стародавнього Сходу (Єгипет, Вавилон, Індія, Китай). Організація соціальної допомоги та суспільної опіки в давній Греції та давньому Римі. Основні форми допомоги та взаємодопомоги у слов'янських громадах. Елементи соціального захисту у слов'янських племен в VI–X столітті.

Тема 3. Основні тенденції розвитку соціальної роботи на слов'янських землях

Вплив Хрещення Русі на зміну моделі соціального захисту населення. Основні тенденції благодійності в Київській Русі. Княжа підтримка і захист. Церковно-монастирська система благодійності.

Тема 4. Система соціальної допомоги у XIV – XX століттях в Україні

Розвиток монастирської системи допомоги та підтримка нужденних. Соціальний захист за часів козаччини. Виникнення приватної благодійності в Україні. Меценатські та благодійні традиції козацьких династій. Особливості соціальної допомоги та опіки в період Українського Відродження. Утвердження державно-адміністративних підходів до суспільної та приватної опіки. Церковне та світське благодійництво в Європі та США. Приватна благодійність в Україні. Суспільне піклування на українських землях в умовах перебування в складі Російської та Австро-Угорської імперій. Основні напрями соціальної політики у підросійській Україні та Галичині. Церковно-парафіяльна і приватна опіка. Державне забезпечення в колишньому СРСР.

Тема 5. Соціальна робота в незалежній Україні

Розвиток соціальної роботи в незалежній українській державі як професійної діяльності. Система професійної підготовки соціальних працівників. Організаційна структура сучасної соціальної політики. Мережа соціальних відомств в Україні. Волонтерство як новий вид соціальної роботи в Україні. Соціальна робота в умовах війни.

Тема 6. Формування сучасної системи соціальної роботи (30-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.) у Європі та США

Розвиток методів соціальної роботи у США. Удосконалення діагностичного напрямку у 30-ті – 50-ті рр. ХХ ст. Дослідження індивідуальної роботи американським священником, професором Феліксом Бістеком (1912–1994). Новаторські дослідження Хелен Перлман (1906–2004). Удосконалення діагностичного і функціонального підходів у соціальній роботі.

Розвиток теорії та практики соціальної роботи у Європі. Тенденції розвитку соціальної роботи. Вплив концепції співпричетності на розвиток соціальної роботи в громаді у Німеччині. Розвідки канадського психолога українського походження, професора Стенфордського університету Альберта Бандури (1925). Розвиток гуманістичних моделей соціальної роботи. Скандинавська модель соціального захисту населення (Швеція, Норвегія, Фінляндія).

Тема 7. Нормативно-правове регулювання соціальної роботи. Теоретичні основи практики соціальної роботи

Гарантії основних прав і свобод громадян у головному Законі України – Конституції України. Групи правових документів, які визначають законодавчу, нормативно-правову основу соціальної роботи в Україні: 1) регламентуючі, дорадчі документи світового співтовариства (акти, декларації, пакти, конвенції, рекомендації, резолюції ООН, ВООЗ, МОП, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та ін); 2) внутрішньодержавні юридичні акти (Конституція, закони, укази, розпорядження Президента України, постанови уряду України, накази, рішення колегій та інструкції Міністерства праці та соціальної політики, Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я, Державного комітету у справах сім'ї та молоді та ін.); 3) документи суб'єктів України, які забезпечують реалізацію законів на своїй території, виконання регіональних законоположень, виконання республіканських (Автономна Республіка Крим) нормативних законоположень з правом законодавчої ініціативи; 4) документи муніципальних утворень (міські і сільські райони, мікрорайони (трудові колективи); 5) рішення, накази, розпорядження безпосередньо закладів та організацій.

Міжнародні документи, які регулюють законодавчу базу соціальної роботи в Україні: Загальна декларація прав людини (ООН, 10 грудня 1948 р.), Міжнародний пакт про цивільні і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Нью-Йорк, 19 грудня 1966 р.).

Тема 8. Застосування в соціальній роботі психологічних теорій

Психодинамічна модель соціальної роботи. Когнітивно-біхевіористська модель соціальної роботи. Гуманістична модель соціальної роботи.

Тема 9. Застосування в соціальній роботі соціологічних теорій

Використання в сучасній соціальній практиці теорії систем. Практична реалізація соціально-екологічної моделі. Екомапа як засіб для запису базисної

соціальної інформації про клієнта. Використання в соціальній роботі теорії ролей. Соціально-радикальна модель соціальної роботи.

Тема 10. Соціальна робота як прикладна діяльність. Комплексні моделі втручання

Застосування в соціальній роботі теорії кризового втручання. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи. Сімейна терапія: позитивні впливи, труднощі в застосуванні. Систематизований, структурований вплив психосоціальної терапії. Реалізація соціально-педагогічної моделі.

Тема 11. Загальна характеристика методів та технологій соціальної роботи

Загальна характеристика методів соціальної роботи. Класифікація методів соціальної роботи. *Міждисциплінарні методи та технології соціальної роботи.* Соціологічні технології підтримки населення: зміст й сутність соціологічних методів в соціальній роботі. Соціально-педагогічні технології підтримки населення: зміст й сутність соціально-педагогічних методів в соціальній роботі. Медико-соціальні та психологічні методи та технології в соціальній роботі. *Загальні методи та технології соціальної роботи.* Соціальна діагностика в соціальній роботі. Методи соціальної експертизи. Соціальне передбачення і соціальне проектування як технології соціальної роботи. *Спеціальні методи та технології соціальної роботи.* Методи соціальної профілактики та адаптації. Методи соціальної реабілітації. Методи індивідуальної роботи з випадком. Соціальна опіка, піклування та соціальний супровід як особливі технології індивідуальної соціальної роботи. *Інноваційні методи та технології соціальної роботи.* Методи консультивання у соціальній роботі. Кризово-орієнтовані технології соціальної роботи.

Тема 12. Сучасні перспективи соціальної роботи

Ключові перспективи (напрями теорії та практики) соціальної роботи. Складові підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів. Огляд феміністичної теорії соціальної роботи. Складові зеленої соціальної роботи. Ключові концепції у сучасній соціальній роботі. Якість життя. Ексклюзія (соціальне виключення) та інклюзія (включення). Стигма та дискримінація. Адаптивна розвивальна соціалізація. Резилієнс (стресостійкість). Наснаження (імпаурмент).

Література

1. Глазунов С. В. Нариси з історії соціальної роботи : навч. вид. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2015. 116 с.
2. Горілий А. Т. Історія соціальної роботи в Україні (конспект лекцій). Тернопіль : ТАНГ, 2001. 68 с.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної роботи / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ – Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
4. Енциклопедія українознавства : в 10 т. / головн. ред. проф. В. Кубійович. Львів : Молоде життя, 1993–2000.

5. Жінки в історії соціальної роботи : колективна монографія / [Коляда Наталія, Кочубей Тетяна, Кравченко Оксана [та ін.] ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, ф-т соц. та псих. освіти, каф. соц. педагогіки та соц. роботи, Гендерний центр. Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. 252 с.
6. Зверева І., Козубовська І., Керецман В., Пічкарь О. Соціальна робота з дітьми і молоддю (теоретико-методологічні аспекти). Ч. 1. Ужгород, 2000. 192 с.
7. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. 117 с.
8. Історія українського суспільства : навч. посіб. / І. Д. Дудко, В. Д. Бондаренко, З. І. Зайцева. Київ : КНЕУ, 2011. 597 с.
9. Капська А. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю : навч.-метод. посібник. Київ : УДЦССМ, 2001. 220 с.
10. Капська А. Й. Соціальна робота : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.
11. Карпенко О. Г., Романова Н. Ф. Теорія та практика соціальної роботи : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 408 с.
12. Купенко О. В. Соціальна робота: від теорії до практики : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2020. 192 с.
13. Лукашевич М. П., Мигович І. І. Теорія і методи соціальної роботи : навч. посіб. Київ : МАУП, 2003. 168 с.
14. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика : підручник. Київ : Каравела, 2015. 368 с.
15. Малколм П. Сучасна теорія соціальної роботи / пер. з англ. П. Майнзюк. Київ, 2000. 456 с.
16. Полтавць В. Соціальна робота в Україні: перші кроки / під ред. В. Полтавця. Київ : Видавничий дім «КМ Academia», 2000. 236 с.
17. Попович Г. М. Інституціоналізація соціальної роботи в Україні : моногр. Ужгород : Гражда, 2003. 184 с.
18. Попович Г. М. Соціальна робота в Україні і за рубежом : навч.-метод. посіб. Ужгород : Гражда, 2000. 134 с.
19. Сабат Н. В., Сабат Н. І. Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи: історія, сучасність. *Педагогічна освіта в Україні: традиції та сучасні виклики* : матеріали Всеукраїнських педагогічних читань з нагоди 80-річчя відкриття першого на Прикарпатті закладу вищої освіти педагогічного профілю та пошанування пам'яті доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України Богдана Ступарика. Івано-Франківськ, 2020. С. 48–52.
20. Сабат Н. І. Історія соціальної роботи. Соціальний аудит та інспектування. *Збірник тестових завдань для студентів спеціальності 231 Соціальна робота* / за ред. проф. Г. Михайлишин, проф. Б. Ковбаса. Івано-Франківськ : НАІР, 2019. С. 434–452.
21. Сабат Н. І. Транснаціональна сім'я як об'єкт соціальної роботи. *Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів*: матеріали доповідей та повідомлень міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 27 вересня 2019 р. / за ред. І. В. Козубовської, Ф. Ф. Шандора. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2019. С. 86–87.
22. Сабат Н., Бондарюк Л. Міжнародний досвід та вітчизняне законодавство про соціальну роботу з уразливими категоріями осіб. *Теоретичні, методичні та практичні проблеми соціальної роботи* : збірник тез доповідей учасників VI Всеукр. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 23 квітня 2021 р. / за ред. Г. Й. Михайлишин, Б. І. Ковбаса; упоряд. : Н. В. Сабат, Н. І. Сабат. Івано-Франківськ : НАІР, 2021. С. 136–139.
23. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

24. Семигіна Т. В. Теорії соціальної роботи // Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / заг. ред. І. Д. Зверева. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. С. 110–114.
25. Соціальна політика. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Соціальна допомога / укл. А. О. Ярошенко, І. Б. Савельчук, Д. Д. Бибик. Київ : НПУ імені Драгоманова, 2015. 206 с.
26. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; за заг. ред. І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
27. Соціальна робота з дітьми та підлітками: проблеми, пошуки, перспективи / за ред. І. Пінчук, С. Толстоухової. Київ : УДЦССМ, 2000. 276 с.
28. Соціальна робота з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом : метод. посібн. / за ред. Т. В. Семигіної. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 142 с.
29. Соціальна робота : [навчальний енциклопедичний словник-довідник] / за науковою ред. д.с.н., проф. В. М. Пічі. Вид. 4-те, виправлене, перероблене та доповнене. Львів : «Новий Світ - 2000», 2020. 618 с.
30. Соціальна робота: в 3 ч. Ч. 1 : Основи соціальної роботи / Н. Бондаренко, І. Грига, Н. Кабаченко та ін.; ред: Т. Семигіна, І. Грига. Київ : Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2004. 178 с.
31. Соціальна робота: в 3 ч. Ч. 2 : Теорії та методи соціальної роботи / А. Бойко, Н. Бондаренко, О. Брижовата та ін.; ред: Т. Семигіна, І. Грига. Київ : Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2004. 226 с.
32. Соціальна робота: реалії та виклики часу: навчально-методичний посібник. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2021. 219 с.
33. Теорії і методи соціальної роботи : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. Київ : Академвидав, 2005. 328 с.
34. Тюття Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота: теорія і практика. Київ : ВМУРОЛ, 2004. 408 с.
35. Фурман А. В., Підгурська М. В. Історія соціальної роботи : [навчальний посібник]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 174 с.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття №1

Соціальна допомога в суспільствах Стародавнього Світу

I. Вступна бесіда за змістом дисципліни й курсу

II. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Сутність, мета, завдання курсу «Історія та теорія соціальної роботи», зв'язок з іншими науками й дисциплінами.
2. Взаємозв'язок історії, теорії, практики соціальної роботи.
3. Праісторичні форми допомоги й взаємодопомоги в архаїчний період.
4. Соціальна допомога в державах Стародавнього Сходу (Єгипет, Вавилон, Індія, Китай).
5. Організація соціальної допомоги та суспільної опіки в давній Греції та давньому Римі.

II. Практичні завдання

1. Обгрунтуйте, чому в історії держав Стародавнього Сходу тривалий період становлення соціальної співпраці і взаємопідтримки народу названий філантропічним.
2. Назвіть та обгрунтуйте зміст соціальних гарантій, які обстоювали «Закони Ману» у Стародавній Індії.
3. Порівняйте практики суспільної опіки та соціального виховання у найсильніших містах-державх Древньої Греції – Афінах і Спарті.
4. Назвіть форми і методи державної допомоги нужденним в Давньому Римі.
5. Аргументуйте, чому християнство обстоювало й донині стоїть за милосердя, соціальну справедливість і благодійність?

III. Тематика рефератів

1. Ідеї та практика соціальної роботи в античному світі.
2. Проблеми соціальної допомоги у творчості давньогрецьких мислителів.
3. Проблеми соціальної допомоги у творчості давньоримських мислителів.
4. Буддизм та іслам про людинолюбство і милосердя.
5. Основи соціальної допомоги та опіки в античних державах.

Література

1. Вступ до соціальної роботи : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Т. В. Семігіної, І. І. Миговича. Київ : Академвидав, 2005. 304 с.
2. Глазунов С. В. Нариси з історії соціальної роботи : навч. вид. Діпропетровськ : РВВ ДНУ, 2015. 116 с.
3. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. С. 8–19.

4. Фурман А. В., Підгурська М. В. Історія соціальної роботи : [навчальний посібник]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 9–22.

Семінарське заняття №2

Соціальна допомога у Західній Європі в період раннього (V–X століття) та класичного (XI–XV століття) Середньовіччя

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Соціальні перетворення епохи Середньовіччя.
2. Християнська церква як перший соціальний інститут допомоги в епоху Середньовіччя.
3. Інститут церкви як носій не лише нової державної ідеології, але й нової філософії допомоги.
4. Монастирська модель благодійності.
5. Роль чернечих орденів у реалізації ідей милосердя і допомоги ближньому.

II. Практичні завдання

Охарактеризуйте ставлення християнської церкви до бідності і жебрацтва.
Опишіть практичні дії християнської церкви стосовно жебраків.
Охарактеризуйте діяльність монастирів під час голоду та епідемії.
Охарактеризуйте напрямки і масштаби діяльності монастирських шпиталів.

III. Тематика рефератів

1. Теорія милосердя і протестантська етика.
2. Вірування та релігійно-культурні форми допомоги у східних слов'ян.
3. Благодійна діяльність християнської церкви.
4. Благодійність і релігійні вірування.

Література

1. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. С. 20–27.
2. Ханстантинов В. Розвиток ідей терпимості/толерантності в добу Середньовіччя. *Політичний менеджмент*. 2010. № 2. С. 180–188.
3. Цебрій І. В., Назаренко Н. Духовне життя країн Західної Європи в епоху Середньовіччя та раннього Просвітництва : монографія. Старобільськ–Полтава : ЛНУ, видавництво «Формат+», 2021. 206 с.

Семінарське заняття № 3

Соціальний захист населення у давніх слов'ян та в Київській Русі

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Основні форми допомоги та взаємодопомоги у слов'янських громадах.

2. Елементи соціального захисту у слов'янських племен в VI–X столітті.
3. Соціальна турбота в традиціях давніх слов'ян.
4. Вплив Хрещення Русі на зміну моделі соціального захисту населення.
5. Основні тенденції благодійності в Київській Русі. Княжа підтримка і захист.
6. Церковно-монастирська система благодійності.

II. Практичні завдання

1. Чому виникає об'єктивна потреба у реконструкції форм соціальної допомоги та взаємодопомоги у праслов'ян?
2. Визначте роль і вкажіть на значення родових і територіальних громад у наданні соціальної допомоги у повсякденні древніх слов'ян.
3. У чому була сутність братчин, родових обрядів ушанування предків, культу героя і взагалі культових форм реципрокних стосунків у давніх слов'ян?
4. Назвіть та охарактеризуйте форми допомоги та взаємодопомоги у давніх русичів.
5. Охарактеризуйте вплив хрещення України-Руси на модель соціального захисту населення.
6. Якою була благодійність князя Володимира Великого? Назвіть її переваги й недоліки.
7. Висвітліть реальну картину того, як відбувався соціальний захист населення Київської Русі за князів Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха.

III. Тематика рефератів

1. Общинно-родові форми підтримки, допомоги і захисту особи у форматах сім'ї, роду, поселення в Київській Русі.
2. Особливості парафіяльної системи допомоги й захисту в Київській Русі.
3. Києво-Печерський патерик про допомогу людям з особливими потребами.
4. Соціальні умови виникнення та становлення освіти Київської Русі.
5. Соціальні ідеї Григорія Богослова.
6. Розвиток системи соціальної допомоги Православної церкви на Русі.
7. Жінки-меценатки часів княжої доби.

Література

1. Грушевський М. С. Нариси історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV сторіччя. Київ : Наукова думка, 1991. 560 с.
2. Грушевський М. Ілюстрована історія України. Київ : Радуга, 1990. 524 с.
3. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. С. 28–42.
4. Кособуцька Г. Києво-Печерський патерик про допомогу людям з особливими потребами. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Українознавство*. Київ, 2007. Вип. 11. С. 7–9.
5. Огієнко І. І. Дохристиянські вірування українського народу : іст.- реліг. моногр. Київ : Абрис, 1992. 424 с.

6. Фурман А. В., Підгурська М. В. Історія соціальної роботи : [навчальний посібник]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 23–34.

Семінарське заняття № 4

Система соціальної допомоги у XIV – в першій половині XVII століття в Україні

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Розвиток монастирської системи допомоги та підтримка нужденних.
2. Соціальний захист за часів козаччини.
3. Виникнення приватної благодійності в Україні. Меценатські та благодійні традиції козацьких династій.
4. Особливості соціальної допомоги та опіки в період Українського Відродження.

II. Практичні завдання

1. Охарактеризуйте соціальну діяльність монастирів, ктиторську монастирську систему за часів Козацької держави.
2. Опишіть приватну, громадянську і християнську форми благодійності та дайте їх характеристику.
3. Опишіть форми опіки у братських шпиталях.

III. Тематика рефератів

1. Благодійна діяльність українських братств.
2. Традиції благодійної діяльності українських князів.
3. Основні елементи соціальної допомоги у Запорізькій Січі.
4. Жінки-меценатки часів козацької доби.

Література

1. Багалій Д. І. Історія Слобідської України. Харків : Основа, 1991. 256 с.
2. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. С. 43–51.
3. Корнієнко В. М. До питання про благодійну діяльність родини Харитоненків в освіті Харківської губернії. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*. Т. 12. Харків : Вид-во НУА, 2006. С. 195–202.
4. Осетрова О. О. Історичний досвід соціальної роботи в українських братствах-громадах (XVI – XVII ст.). *Materiály VIII Mezinárodní vědecko-praktická conference «Věda a vznik – 2011/2012»*. Díl 23. Filosofie. Praha : Publishig House «Education and Science» s.r.o., 2011/2012. S. 34–39.
5. Рощина Л. О. Благодійна діяльність українських братств. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2009. № 1. С. 38–42.

6. Рощина Л. О. Соціальна допомога на українських землях в литовсько-польську добу. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2009. № 4. С. 117–123.
7. Терлюк І. Я. Історія українського права від найдавніших часів до XVIII ст. : навч. посіб. з іст. держави і права України. Львів, 2003. 156 с.
8. Фурман А. В., Підгурська М. В. Історія соціальної роботи : [навчальний посібник]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 35–45.
9. Хорунжий Ю. Українські меценати. Добročинність – наша риса. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2001. 137 с.
10. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків : в 3-х т. Київ : Наук. думка, 1990. Т. 1. 592 с.

Семінарське заняття № 5

Державна опіка у другій половині XVII – першій половині XIX століть

1. Утвердження державно-адміністративних підходів до суспільної та приватної опіки.
2. Розвиток церковного та світського благодійництва в Європі та США.
3. Приватна благодійність в Україні.
4. Суспільне піклування на українських землях в умовах перебування в складі Російської та Австро-Угорської імперій.

II. Практичні завдання

1. Опишіть, у яких формах здійснювалося опікування душевнохворими, незрячими і глухонімими, а також хворими дітьми у XVIII–XIX століттях.
2. Опишіть діяльність земських установ у здійсненні соціального захисту населення.
3. Охарактеризуйте систему профілактики зубожіння населення та організації громадських робіт земствами.
4. Назвіть переваги і недоліки системи державно-суспільної соціальної опіки в Росії, а також її особливості в Україні на початку XIX століття.

III. Тематика рефератів

1. Особливості соціальної роботи у Великобританії та США.
2. Державна і суспільна опіка у XIX столітті.
3. Соціальні погляди Д. Дьюї, Г. Кершенштейна, М. Монтесорі, В. Лая.
4. Соціальні погляди Е. Кей, Р. Штейнера.

Література

1. Горобець В. Влада та соціум Гетьманату : дослідж. з політ. і соціал. історії ранньомодерної України. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2009. 271 с.
2. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2-х т. Київ : Глобус, 1991. Т. 2. 349 с.

3. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. С. 52–63.
4. Фурман А. В., Пдгурська М. В. Історія соціальної роботи : [навчальний посібник]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 46–54.

Семінарське заняття № 6

Соціальний захист та допомога у другій половині XIX – першій третині XX століть

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Вплив російських реформ 60-70 років XIX століття на розвиток державної і суспільної опіки.
2. Сільська і волосна форми опіки.
3. Міська система допомоги.
4. Церковно-парафіяльна і приватна форми опіки.
5. Організаційні основи суспільної опіки в Галичині.
6. Опікунська діяльність жіночих та чоловічих греко-католицьких чернечих об'єднань.
7. Основні форми опікунської роботи Українського крайового товариства охорони дітей та опіки над молоддю.

II. Тематика рефератів

1. Теоретичні засади опікунської діяльності в зарубіжних країнах.
2. Опікунська робота в сирітських захистах, бурсах, вакаційних оселях у Галичині.
3. Опікунська діяльність львівського Марійського товариства пань.
4. Філантропічна діяльність митрополита А. Шептицького.
5. Опікунська діяльність громадських об'єднань Галичини періоду Першої світової війни та початку 1920-х років.

Література

1. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ : Мистецтво, 1995. 336 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу : в 2 т. Київ : Оберіг, 1991.
3. Курріна Т. Із витоків благодійності й освіти єврейських громад на Україні в XIX – початок XX ст. / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. *Наукові записки*. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2006. Вип. 30. С. 264–278.
4. Оніпко Т. В. Полтавські жінки-добродійниці (19 – початок 20 ст.). Полтав. ун-т споживчої кооперації України. *Науковий вісник*. Полтава : ПУСКУ, 2004. № 3 (14). С. 77–79.
5. Сабат Н. В. Праця А. Шептицького на полі національного виховання: «Свій народ, український, любимо християнською любов'ю». *Ідея національної*

церкви в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Тернопіль, 1997. С. 113–115.

6. Савицький В. І. Генеза благодійності в Україні (Методологія історії соціальної роботи в Україні) : навч. посіб. для вузів. Київ : НТУУ «КПІ», 2007. 136 с.

7. Савочка А. Становлення та розвиток благодійних товариств загального типу Таврійської губернії (середина ХІХ – початок ХХ ст). *Краєзнавство : наук. журн.* 2008. № 1-4. С. 78–84.

8. Супрун М. О. З історії зародження та розвитку державної опіки над дітьми-сиротами з особливими потребами (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). *Нові технології навчання.* Київ : Наук.-метод. центр вищ. освіти, 2006. Вип. 42. С. 46–49.

9. Суханова З., Сулима-Матлашенко Н. Андрей Шептицький: реалії хресного шляху. *Дзвін.* 1991. № 1. С. 89–96.

Семінарське заняття №7

Система державного соціального забезпечення в колишньому Радянському Союзі

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Перші кроки більшовицької влади у формуванні системи соціального забезпечення
2. Соціальна політика стосовно селянства.
3. Завершення формування системи соціального забезпечення в СРСР.
4. Система соціального забезпечення в Радянському Союзі в 1950–1991 роках.

II. Практичні завдання

1. Розкрийте сутність селянської громадської взаємодопомоги, впровадженої радянською владою у 20-х роках ХХ століття.
2. Проаналізуйте причини і наслідки голодомору в Україні 1921–23 років.
3. Здійсніть порівняльну характеристику соціальної політики радянської влади стосовно голодуючих у Росії та в Україні в 1921–23 роках.
4. Охарактеризуйте масштаби і значення допомоги голодуючим України зарубіжними благодійними організаціями у 1922–23 роках.
5. Як відбувалися розкуркулення й голодомор в Україні та на Кубані в 30-х роках ХХ століття, які масштаби та наслідки цих акцій?
6. Як радянська влада боролася з безпритульністю дітей і як здійснювалося соціальне забезпечення інвалідів у 20–30 роки ХХ століття?
7. Як відбувалося зародження і розвиток пенсійного забезпечення інвалідів у Радянському Союзі в 20–30 роки ХХ століття?
8. Дайте загальну оцінку радянської системи соціального захисту на початку 90-х років ХХ століття.

II. Тематика рефератів

1. Радянська політика в галузі соціальної опіки в УРСР (20-ті – початок 30-х рр. ХХ ст.).
2. Дитяча безпритульність і злочинність як одна з найболючіших проблем у 1920-40-х роках.
3. Соціальні причини голодомору в Україні 1946–47 років.
4. Трансформація системи соціального забезпечення в СРСР у 1950–91 роках.

Література

1. Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946 – 1980-і рр.). Київ : Вид. дім «Альтернативи», 1999. 304 с.
2. Гордієнко Г. Становлення державної політики соціального забезпечення інвалідів Великої Вітчизняної війни в УРСР в 1942-1950 рр. *Університет : іст.-філос. журн.* 2008. № 5. С. 106–111.
3. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. С. 73–84.
4. Ришкова А. О. Радянська політика в галузі соціальної опіки в УРСР (20-ті – початок 30-х рр. ХХ ст.). *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. № 816. Історія.* Харків, 2008. Вип. 40. С. 180–189.
5. Смирнов В. Соціальна політика в українському селі в період НЕПу. *Київська старовина : наук. іст.-філол. журн. / Журн. Київ. славіст. ун-ту.* 2007. № 6. С. 89–109.
6. Фурман А. В., Пдгурська М. В. Історія соціальної роботи : [навчальний посібник]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 64–80.

Семінарське заняття №8

Соціальна робота в незалежній Україні

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Розвиток соціальної роботи в незалежній українській державі як професійної діяльності.
2. Система професійної підготовки соціальних працівників.
3. Новітні соціальні служби для дітей і молоді.
4. Волонтерство як новий вид соціальної роботи в Україні.
5. Розвиток соціальної сфери життя суспільства у сучасних умовах.
6. Перспективи розвитку соціальної роботи в сучасних реаліях України.

II. Тематика рефератів

1. Державні документи, що регулюють охорону дитинства в Україні.
2. Нормативні акти, що регулюють взаємовідносини суспільства і дитини.
3. Період соціальної роботи з початку 90-х років до нашого часу.

Література

1. Бех В. П., Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціальна робота і формування громадянського суспільства : моногр. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 599 с.
2. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. С. 85–90.
3. Лук'янова Н. Соціальна робота в Україні: концептуальні засади і трансформація в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2009. № 5. С. 150–156.
4. Полтавць В. Соціальна робота в Україні: перші кроки / під ред. В. Полтавця. Київ : Видавничий дім «KM Academia», 2000. 236 с.
5. Потіщук О. О., Руденко Т. П. Соціальна робота як невід'ємна складова сучасного суспільства. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика : науково-методичний журнал*. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019. № 3-4. С. 112–121.
6. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; за заг. ред.: І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
7. Соціальна робота в Україні: основні напрями, проблеми та перспективи розвитку / за ред. проф. Осетрової О. О. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 квітня 2016 р. Дніпропетровськ : ДНУ, 2016. 147 с.
8. Фурман А. В., Пдгурська М. В. Історія соціальної роботи : [навчальний посібник]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 104–134.

Семінарське заняття №9

Історичні віхи розвитку соціальної роботи у Європі та США

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. З історії становлення соціальної роботи за кордоном.
2. Основні тенденції в царині соціальної роботи в Європі та США.
3. Вплив епохи Просвітництва на ідеологію та практику соціальної роботи в Західній Європі.
4. Зародження соціального страхування і «карцерна» система державної і суспільної опіки в Західній Європі та США. Виникнення соціальної роботи як фахової діяльності.

II. Практичні завдання

1. Обґрунтуйте, чому в ХХ столітті за кордоном інтенсивно розробляються і впроваджуються соціальні проекти і програми допомоги нужденним?
2. Охарактеризуйте європейську та американську моделі соціальної допомоги і соціального забезпечення населення.
3. Обґрунтуйте, чому цілком виправдав себе індивідуальний підхід при виборі допомоги окремій людині чи сім'ї?

4. Опишіть найбільш розповсюджені форми соціальної допомоги населенню, що використовувалися за кордоном у ХХ столітті.
5. Чому соціальна робота – це не лише наука, досвід, а й мистецтво?
6. Очевидною є висока імовірність конфліктності у системі «соціальний працівник – клієнт». Чому і як запобігти цьому?
7. Дайте сутнісну характеристику принципам Ельберфельдської системи соціальної роботи.
8. Чому ефективними виявилися соціальні програми розвитку самостійності і самодопомоги в клієнтів у США?
9. Охарактеризуйте два основні види соціального страхування у життєдіяльності США – пенсії за старістю і допомога з безробіття.
10. Опишіть та аргументуйте ефективність системи соціального обслуговування людей похилого віку у розвинених країнах світу.

III. Тематика рефератів

1. Становлення професійної освіти соціальних працівників у США (кінець ХІХ – початок ХХ ст.).
2. Виховання і суспільство у розумінні П. Наторпа.
3. «Новий інститут» Р. Оуена.
4. Становлення системи соціального захисту та соціальних служб у США.
5. «Дружні візитери» і благодійні товариства.
6. «Добра порада» як найбільш популярний метод роботи благодійних товариств.
4. Порівняння діяльності благодійних організацій та руху сеттлментів. Становлення індивідуальної соціальної роботи.
5. Сім'я у США як об'єкт соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності.
6. Соціалізація дітей та підлітків у США через систему таборів.

Література

1. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / [уклад.: О. О. Кравченко, О. О. Матрос]. Умань : РВЦ «Візаві», 2017. С. 91–98.
2. Мокроменко О. В. Просвітницька діяльність Р. Оуена та елементарна освіта Великої Британії ХІХ ст. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2018. Випуск 43. С. 267–275.
3. Назар Н. Соціальна робота у сфері охорони здоров'я Канади. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8, № 3. С. 341–351.
4. Тименко В. М. Історичні етапи розвитку теорії соціальної роботи в США. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія. 2010. № 3. С. 44–48.
5. Фурман А. В., Підгурська М. В. Історія соціальної роботи : [навчальний посібник]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 81–103.

Семінарське заняття №10

Застосування в соціальній роботі психологічних теорій

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. З історії розвитку теорій та моделей соціальної роботи.
2. Сучасні класифікації теорій та моделей соціальної роботи.
3. Специфіка застосування психодинамічної моделі соціальної роботи.
4. Спрямування клієнтів до конкретних видів діяльності за допомогою когнітивно-біхевіористської моделі.
5. Гуманістично-екзистенційні підходи в соціальній роботі.

II. Практичні завдання

1. Зі словників та інших довідкових видань выпишіть дефініції теорії соціальної роботи, порівняйте, вкажіть їхні спільні й відмінні риси. Яке з виписаних визначень є, на ваш погляд, найповнішим? Мотивуйте відповідь.
2. З підручників выпишіть перелік причин необхідності теорії для практики соціальної роботи, доповніть його власними міркуваннями.
3. Складіть хронологічну таблицю еволюції теорій та моделей соціальної роботи.¹
4. Ознайомтеся з різновидами теорій соціальної роботи. З наукової та навчально-методичної літератури выпишіть альтернативні класифікації теорій і теоретичних моделей соціальної роботи. Яка з них вам найбільше імпонує? Чому?
5. Підготуйте письмові повідомлення про внесок у розвиток психологічних теорій соціальної роботи таких учених: Альфред Адлер, Альберт Бандура, Аарон Бек, Ерік Берн, Джозеф Вольпе, Уїльям Глассер, Говард Голдстейн, Мері Джоунс, Альберт Елліс, Ерік Еріксон, Хайнц Кохут, Джон Бродес Уотсон, Арнольд Лазарус, Жак Лакан, Абрахам Маслоу, Фредерік Перлз, Карл Роджерс, Берес Скіннер, Зигмунд Фройд, Ерік Фромм, Карен Хорні, Карл Юнг.

III. Тематика рефератів

1. Вплив теорій на зміст діяльності соціальних працівників та педагогів.
2. Значення психоаналізу для розвитку психодинамічної моделі соціальної роботи.
3. Теорія соціального навчання А. Бандури.
4. Когнітивна терапія Аарона Бека.
5. Реальнісна терапія Уїльяма Глассера.
6. Дискусії щодо доречності використання в сучасній соціальній роботі когнітивно-біхевіористських методів.
7. Клієнтцентрована терапія Карла Роджерса.
8. Логотерапія Віктора Франкла.

Література

¹ Для виконання цього завдання необхідно повторити вивчений матеріал курсу "Історія соціальної роботи".

1. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості. Харків, 1996.
2. Лоза А. С. Актуальні моделі соціальної роботи: практичний аспект. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/1819/1/Лоза_СР_2016.pdf
3. Лоза А. С. Психологічні моделі соціальної роботи в практичній діяльності соціального працівника. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/1567/1/Психологічні%20моделі.pdf>
4. Пейн М. Сучасна теорія соціальної роботи. Київ, 2000.
5. Петренко І. В. Особливості конструювання соціально-психологічних технологій у просторі освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2017. Вип. 3 (2). С. 186–190.
6. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. Київ : УДЦССМ, 2002.

Семінарське заняття №11

Застосування в соціальній роботі соціологічних теорій

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Використання в сучасній соціальній практиці теорії систем.
2. Практична реалізація соціально-екологічної моделі.
3. Екомапа як засіб для запису базисної соціальної інформації про клієнта.
4. Використання в соціальній роботі теорії ролей.
5. Соціально-радикальна модель соціальної роботи.

II. Практичні завдання

1. Підготуйте письмові повідомлення про внесок у розвиток соціологічних теорій соціальної роботи таких учених: Людвіг фон Берталанфі, Керол Гермейн, Алекс Гіттерман, Говард Голдстейн, Ральф Лінтон, Керол Мейер, Роберт Мертон, Джордж Мід, Енн Мінахен, Джекоб Морерно, Талкот Парсонс, Елієн Пінкус, Енн Хартман.
2. Підберіть приклади еквіфінальності та мультифінальності в соціально-педагогічній (соціальній) діяльності.²
3. Складіть генограму своєї родини, використовуючи загальноприйняті та, при потребі, власні символи.
4. Опрацюйте книгу Паоло Фрейро “Педагогіка пригноблених”. Випишіть основні ідеї автора щодо розвитку та підвищення свідомості клієнтів.

III. Тематика рефератів

1. Основні характеристики соціальних систем.
2. Синергія соціальних систем як здатність створювати власну енергію для підтримки свого існування.

² **Еквіфінальність** передбачає досягнення однакових результатів різними способами. **Мультифінальність** завбачає протилежний принцип, коли за однакових умов можна отримати різні результати, так як елементи системи взаємодіють по-різному.

3. Функції соціальних працівників, які працюють у рамках екологічної теорії.
4. Феміністична практика соціальної роботи.
5. Дестигматизація в діяльності соціального педагога.
6. Робота соціального педагога з подолання гендерних стереотипів у старшокласників.

Література

1. Запобігання домашньому насильству і торгівлі жінками: Підручник з проведення тренінгів. Київ, 2001.
2. Пейн М. Сучасна теорія соціальної роботи.: Пер. з англ. – К., 2000.
3. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі. – К.: Пульсари, 2003.

Семінарське заняття №12

Застосування в соціальній роботі комплексних теорій та моделей

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Застосування в соціальній роботі теорії кризового втручання.
2. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи.
3. Сімейна терапія: позитивні впливи, труднощі в застосуванні.
4. Систематизований, структурований вплив психосоціальної терапії.
5. Реалізація соціально-педагогічної моделі.

II. Практичні завдання

1. Підготуйте письмові повідомлення про внесок у розвиток комплексних теорій соціальної роботи таких учених: Грегорі Бейтсон, Луїджі Босколо, Карл Вітакер, Джей Гейлі, Марк Доуел, Лора Епштейн, Джеральд Каплан, Кло Маданес, Пітер Марш, Сальвадор Мінухін, Джеррі Патерсон, Уільям Рейд, Мара Селвіні-Палаццолі, Хелен Перлман, Жиліана Прата, Мері Річмонд, Філіпа Селіман, Річард Стюарт, Флоренс Холінс, Жанфранк Чекін, Енн Шайн, Нейл Якобсон.
2. Ознайомтеся зі звітом з діяльності Івано-франківського обласного центру соціальних служб. Занотуйте приклади ситуацій, в яких застосовували кризове втручання. По можливості визначте, до яких позитивних змін у житті клієнта це привело.
3. Підготуйте перелік принципів, яких повинен дотримуватися соціальний працівник при втручанні в сім'ю, що переживає кризу.
4. Підберіть соціально-педагогічні проекти, що виступають прикладом застосування сімейної терапії в Україні.
5. Складіть соціальну історію своєї сім'ї, відобразивши її функціонування та структуру. Підготуйте генограму трьох поколінь своєї родини.

III. Тематика рефератів

1. Характеристика різновидів допомоги у рамках моделі кризового втручання.
2. Дотримання принципу імпаурменту при реалізації зосередженої на завданні моделі соціальної роботи.
3. Внесок Грегорі Бейтсона в теорію та практику сімейної терапії.
4. Відмінності між психодинамічною та психосоціальною моделями соціальної роботи.
5. Методи роботи, які використовують у рамках психосоціальної моделі.

Література

1. Пейн М. Сучасна теорія соціальної роботи : пер. з англ. Київ, 2000.
2. Трубавіна І. М. Поняття кризового втручання в соціальній роботі. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2003. № 4. С. 81–82.

Семінарське заняття №13

Індивідуальна соціальна робота

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Індивідуальна робота як метод соціальної роботи.
2. Ведення випадку в соціальній роботі.
3. Індивідуальне консультування як стратегія втручання.
4. Представництво інтересів клієнта і направлення до інших служб.
5. Телефонне консультування в соціальній роботі.

II. Практичні завдання

1. Поспілкуйтеся з працівниками Івано-Франківського обласного центру соціальних служб і визначте, які методи збору інформації про клієнта використовують вони у своїй роботі.
2. У центрі соціальних служб ознайомтеся з документацією, яка необхідна для ведення конкретного випадку.
3. Заповніть таблицю.

Типи представництва

Тип представництва	Зміст конкретного типу
Професійне представництво	
Громадське представництво	
Самопредставництво	
Юридичне представництво	
Представництво рівних	
Колективне (класове) структурне представництво	

III. Тематика рефератів

1. Основні елементи типового процесу індивідуальної соціальної роботи.
2. Інтерв'ю як основний метод збору інформації про клієнта.
3. Мультидисциплінарний підхід до надання соціальних послуг клієнту.
4. Основні шляхи визначення ефективності соціальної роботи.
5. Специфічні риси каунселінгу.
6. Посередництво як один із видів представництва.

Література

1. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: Сприяння розвитку клієнта. – 1998.
2. Робота з клієнтами соціальних служб. Київ : Етносфера, 1994. 117 с.
3. Соціальні служби – родині: Розвиток нових підходів в Україні / за ред. Григи І. М., Семигіної Т. В. Київ, 2002.
4. Стецков О. В., Турський В. М. Представництво прав та інтересів клієнтів соціальних установ. Київ, 2001.

Семінарське заняття №14

Підготовка волонтерів до роботи у службі «Телефон довіри»

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Актуальні проблеми телефонного консультування.
2. Психопрофілактика та психогігієна консультантів.
3. Особливості консультування абонентів за типами звернень.
4. Специфіка телефонного консультування представників різних категорій.

II. Практичні завдання

1. Заповніть таблицю.

Завдання «Телефону довіри»	Функції «Телефону довіри»

2. Підберіть методики діагностики рівня емоційного вигорання телефонного консультанта.

III. Тематика рефератів

1. Принципи телефонної психологічної допомоги дітям.
2. Врахування тендерних відмінностей в консультаційному процесі.
3. Використання ефективного вислуховування в ході консультування по «Телефону довіри».
4. Біфрендинг як стратегія роботи «Телефону довіри».
5. Мистецтво завершення телефонного діалогу.
6. Зміст та принципи супервізії у телефонному консультуванні.

Література

1. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: Сприяння розвитку клієнта. Київ, 1998.
2. Підготовка волонтерів до роботи у службі «Телефон довіри». Київ : ДЦССМ, 2003. 116 с.
3. Стів Макарлі, Рік Лінг. Управління діяльністю волонтерів. Київ : РЦРГО «Гурт», 1998.

Семінарське заняття №15

Групова робота як метод соціальної роботи

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Класифікація груп і групові процеси.
2. Груповий процес і терапевтичні ефекти групи.
3. Підготовка та проведення групової роботи.
4. Проведення тренінгів у соціальній роботі.

II. Практичні завдання

1. Визначте відмінності групової роботи від індивідуальної.
2. Охарактеризуйте внесок у розвиток групової соціальної роботи таких учених: Альфред Адлер, Джо Ларсен, Курт Левін, Франц Месмер, Джекоб Морено, Брайсон Такмен, Дін Хепворс.
3. Розробіть правила, якими варто послуговуватися школярам – учасникам соціально-педагогічного тренінгу.
4. Розробіть тематику групових зустрічей з підлітками – учасниками тренінгу з удосконалення навичок спілкування.
5. Складіть план засідання групи допомоги (проблему оберіть самостійно).
6. Ознайомтеся з програмою реабілітації дітей з функціональними обмеженнями, складеною фахівцями реабілітаційного центру. Визначте, на які моделі соціальної роботи вона спирається.

III. Тематика рефератів

1. Міжособистісна взаємодія і проблеми лідерства у процесі здійснення групової соціальної роботи.
2. Перспективи розвитку групової соціальної роботи в Україні.
3. Проведення соціальним педагогом тренінгів зі школярами.
4. Методи і стилі навчання у груповій соціальній роботі.
5. Рольова гра як один із методів взаємоактивного навчання.

Література

1. Корнев М. Н., Коваленко А. Б. Соціальна психологія. Київ, 1995.
2. Мюллендер О., Уорд Д. Самокерована групова робота. Київ – Амстердам : Асоціація психіатрів України, 1996.

3. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. Київ : УДЦССМ, 2002.

Семінарське заняття № 16

Соціальна робота в громаді

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Робота в громаді як метод соціальної роботи.
2. Методи та моделі роботи з громадою.
3. Фахівець із соціальної роботи як суб'єкт надання соціальних послуг у територіальній громаді.
4. Завдання соціального працівника громади.
5. Робота з розвитку громади.
6. Організація догляду в громаді.
7. Колективне представництво інтересів у громаді.
8. Імплементация теорій у практику соціальної роботи в територіальній громаді.
9. Сучасні моделі та методи соціальної роботи в територіальній громаді.

II. Практичні завдання

1. Заповніть таблицю.

Ролі працівників у громаді (за Дж. Ротманом)

Модель	Роль соціального працівника
Місцевого розвитку	
Соціального планування	
Соціальної дії	

2. Визначте, членом скількох громад є ви. Який профіль цих громад?
3. Підготуйте сценарій підготовки і проведення перших зборів ініціативного комітету, стурбованого зростанням кількості дітей вулиці в обласному центрі.
4. Пригадайте масові акції у громаді, учасником яких ви були. Чи значущою була проблема? Наскільки сильним був резонанс від акції? Чи були наявні елементи тактики лобістської кампанії, які саме? Доведіть свої міркування.
5. Визначте спільні й відмінні риси представницьких та інформаційних кампаній.

III. Тематика рефератів

1. Історичне й сучасне розуміння громади: спільні риси й відмінності.
2. Український контекст роботи в громаді.
3. Особливості планування соціальних програм у громаді.
4. Розвиток громад: перспективи для України.
5. Форми та методи колективного представництва інтересів у громаді.
6. Особливості проведення інформаційних кампаній у громаді.

Література

1. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 176 с.
2. Громади України: на шляху відродження. 2002.
3. З людьми і для людей: Приклади успішних соціальних проектів в Україні / упор. О. Черedayко. Київ : КМ Академія, 2002.
4. Представництво інтересів соціально вразливих дітей та сімей : навч. посібник / за ред. Семигіної Т. В. Київ: Четверта хвиля, 2004.
5. Семигіна Т. Робота в громаді: практика й політика. Київ : КМ Академія, 2004.
6. Семигіна Т. В. Соціальна робота в громаді // Соціальна робота: в 3-х ч. Ч. 2. Теорії та методи соціальної роботи / за ред. Т. Семигіної, І. Григи. Київ : КМ Академія, 2004. 216 с.
7. Слозанська Г. І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи : монографія / за наук. ред. д-ра пед. наук, проф. В. А. Поліщук. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. 382 с.
8. Як стати відомим: Практичний посібник із зв'язків з громадськістю для представників громадських та благодійних організацій / упор. О. Черedayко. Київ : КМ Академія, 2003.

Семінарське заняття №17

Стратегії і тактики паблік рилейшнз

I. Питання для поглибленого опрацювання й обговорення

1. Основні поняття і процеси паблік рилейшнз (далі – ПР).
2. Політичні й урядові ПР.
3. Фінансові ПР. та ПР для бізнесу.
4. Кризові ПР.
5. ПР силових структур і спецслужб.
6. Міжнародні ПР.
7. Вирішення окремих соціальних проблем методами ПР.

II. Практичні завдання

1. Розробіть перелік елементів, які обов'язково має включати підготовка до презентації.
2. Підготуйте анотацію навчального посібника Г. Почепцова «Паблік рилейшнз» (Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз : навч. посібн. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2004. 373 с.).
3. Складіть поширений план глави 12 з указанного вище посібника.

III. Тематика рефератів

1. ПР і супутні науки.
2. Масова людина: психологічні й комунікативні особливості.

3. PR як теорія непрямого комунікативного впливу.
4. Паблік рилейшнз: історичний аспект.
5. Методи виведення людини зі стану песимізму.

Література

1. Дударьов В. В. PR у закладах соціального захисту населення: постановка проблеми. *Грані*. 2015. № 3. С. 79–83.
2. Королько В. Г. Паблік рилейшнз. Наукові основи, методика, практика : підручник, 2-е вид. доп. Київ : Видавничий дім «Скарби», 2001. 400 с.
3. Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз : навч. посібн. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2004. 373 с.
4. Романовський О. Г., Серета Н. В., Воробйова Є. В. Основи паблік рилейшнз : навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2018. 174 с.

Семінарське заняття № 18

Зелена соціальна робота (green social work) як одна з сучасних концепцій соціальної роботи

1. Питання для поглибленого опрацювання та обговорення

1. Чинники формування нових моделей соціальної роботи в Україні. Теоретичні концепції зеленої соціальної роботи.
2. Ідеї сталого розвитку у документах міжнародних фахових організацій соціальних працівників.
Документ «Світові пріоритети соціальної роботи і соціального розвитку: зобов'язання щодо дій» (ухвалений Міжнародною федерацією соціальних працівників, Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи і Міжнародною радою соціального добробуту у 2012 р.) [The Global Agenda for Social Work and Social Development / International Federation of Social Workers. URL: www.globalsocialagenda.org] про сприяння стабільності довкілля та життєвого середовища людини як пріоритет соціальної роботи.
3. Співпраця з міжнародними неурядовими та підприємницькими організаціями щодо формування у населення раціонального користування природними ресурсами як розроблення методології соціальної роботи на міжнародному рівні.
4. Залучення представників влади щодо боротьби за доступність та справедливий розподіл природних ресурсів для всіх категорій населення як розроблення методології соціальної роботи на національному рівні.
5. Зменшення негативного впливу транспорту, постачання енергії, будівництва та кількості відходів на довкілля засобами соціальної роботи на місцевому рівні.
6. Теоретизування та стратегічне планування напрямів зеленої соціальної роботи з метою популяризації глобальної ідеї сталого розвитку та отримання практичного досвіду її втілення на професійному рівні.

7. Співпраця з громадськими діячами та громадськими організаціями у сфері соціальної роботи та соціального підприємництва, які мають практичний досвід запровадження сталого розвитку громади, як індивідуальний рівень усвідомлення ролі та значення зеленої соціальної роботи.

II. Тематика рефератів

1. Роль соціального працівника у забезпеченні гідних умов навколишнього середовища та екологічної справедливості.
2. Робота соціального працівника зі зміни соціального контексту та збереження довкілля.
3. Специфіка практики втручання соціальних працівників в умовах екологічних та техногенних катастроф.
4. Посилення ролі місцевих громад у процесах досягнення цілей сталого розвитку, які можуть бути реалізовані засобами зеленої соціальної роботи та соціального підприємництва.
5. Важливість екосоціальних підходів і формування життєстійкості вразливих груп у громадах.

III. Творчі завдання

1. Законспекуйте тези книги британської дослідниці Лени Доміnellі «Зелена соціальна робота: від кризи навколишнього середовища до екологічної справедливості» [Dominelli L. Green social work: From environmental crises to environmental justice. Cambridge : Polity Press, 2012. 207 p.].
2. Обґрунтуйте потребу підготовки соціальних працівників до розвитку громад та до дій в умовах екстремальних ситуацій.

IV. Питання для дискусії

1. Чи потрібна зелена соціальна робота в Україні? Мотивуйте відповідь.
2. На які теорії й моделі опирається концепція соціальної роботи? Яка роль у її поширенні філософії сталого розвитку та структурного підходу до розв'язання проблем соціальної нерівності та бідності?
3. Доведіть або спростуйте твердження: «Появі зеленої соціальної роботи як теорії та практики передували формування екологізму як напряму соціологічного і психологічного дискурсу, а також політичного мислення і соціальний активізм на рівні громад, привнесення питань екології у політичний порядок денний, зокрема артикуляція суспільних запитів на екологічну справедливість, і розвиток так званих зелених технологій у різних сферах суспільного життя».

Література

1. Dominelli L. Green social work: From environmental crises to environmental justice. Cambridge : Polity Press, 2012. 207 p.
2. The Global Agenda for Social Work and Social Development / International Federation of Social Workers. URL: www.globalsocialagenda.org

3. Махніборода Д. О., Кузьміна М. О., Кузьмін В. В. Зелена соціальна робота: чи потрібна вона Україні? *Інноваційний потенціал соціальної роботи в сучасному світі: на межі науки та практики: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 22–24.
4. Семигіна Т. Чому соціальна робота набуває зеленого кольору? *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 2. С. 11–27.

ВИМОГИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів в межах навчальної дисципліни «Історія та теорія соціальної роботи» передбачає формування самостійності у здобутті знань, способах оволодіння складними вміннями і навичками, бачити зміст та мету роботи, організувати власну самоосвіту, вміння по-новому підходити до вирішення питань, оптимізувати пізнавальну і розумову активність і самостійність, здатність до творчості. Чітке планування є необхідною умовою для успішної самостійної роботи. Наукою і практикою встановлено, що лише самостійна робота дозволить студенту засвоїти систему знань, глибоко вникнути в суть науки, оволодіти необхідними навичками, розвинути свої здібності і таланти. Без добре організованої та планомірно здійснюваної самостійної роботи немає і не може бути справжньої вищої освіти та наукового пізнання. Самостійна робота, будучи найважливішим засобом освіти, має будуватися на основі наукової організації розумової праці, яка вимагає дотримання наступних положень:

- визначити свої можливості, знати свої позитивні сторони і недоліки, особливості своєї пам'яті, уваги, мислення, волі;
- знайти найбільш придатні для себе методи самостійної роботи і піклуватися про їх удосконалення;
- починаючи роботу, встановити її мету (навіщо я працюю, що маю досягти в своїй роботі);
- скласти план роботи і працювати, дотримуючись цього плану (що і в який термін я маю виконати);
- здійснювати самоконтроль, самоперевірку в процесі роботи;
- вміти створити сприятливу обстановку для своєї роботи і постійно покращувати її;
- виконувати вимоги гігієни праці, створювати гігієнічні умови для праці;
- працювати щодня, систематично, а не від випадку до випадку.

В умовах організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, збільшенні обсягу навчального матеріалу, який рекомендований студентам на самостійне опанування, неможливо обійтись без самостійної роботи студентів як в аудиторний, так і позааудиторний час. Індивідуальний пошук знань важливий, адже сприяє розвитку допитливості, зацікавленості, орієнтує на дослідницьку роботу теоретичного або дослідно-експериментального рівнів. Активну участь в організації самостійної роботи студентів бере викладач, який, враховуючи освітні можливості студентів, чітко визначає обсяг та складність самостійної роботи; рекомендує різноманітні форми самостійної роботи; допомагає оволодівати методами самостійної роботи; періодично здійснює контроль за перебігом самостійної роботи студентів.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Успіх навчання загалом залежить від внутрішньої активності студентів, від характеру їхньої діяльності, тому саме характер діяльності, ступінь самостійності та творчості мають бути важливими критеріями у виборі методу.

Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи розповідь, лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у «готовому» вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Такий метод якнайширше застосовують для передавання значного масиву інформації. Його можна використовувати для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків.

Репродуктивний метод. Ідеться про застосування вивченого на основі зразка або правила. Діяльність тих, кого навчають, є алгоритмічною, тобто відповідає інструкціям, розпорядженням, правилам – в аналогічних до представленого зразка ситуаціях.

Метод проблемного викладення. Використовуючи будь-які джерела й засоби, викладач, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Студенти стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку.

Частково-пошуковий, або евристичний метод. Його суть – в організації активного пошуку розв'язання висунутих педагогом (чи самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом викладача, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює викладач або самі студенти. Такий метод, один з різновидів якого є евристична бесіда, – перевірений спосіб активізації мислення, спонукання до пізнання.

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу ті, кого навчають, самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

ВИДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Система оцінювання знань здобувачів вищої освіти із навчальної дисципліни включає поточний, модульний та семестровий контроль знань. *Поточний контроль* здійснюється під час проведення лекційних та семінарських занять і має на меті перевірку знань здобувачів вищої освіти з окремих тем навчальної дисципліни та рівня їх підготовленості до виконання конкретної роботи. Оцінки в національній шкалі («відмінно» – 5, «добре» – 4, «задовільно» – 3, «незадовільно» – 2), отримані здобувачами, виставляються в академічних журналах. *Модульний контроль* проводиться (виставляється) на підставі оцінювання результатів знань здобувачів вищої освіти після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини навчальної дисципліни – змістового модуля. Завданням модульного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певного навчального матеріалу (теми), вироблення навичок проведення розрахункових робіт, вміння вирішувати конкретні ситуативні задачі, самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислювати зміст даної частини дисципліни, уміння публічно чи письмово подати певний матеріал. *Семестровий (підсумковий) контроль* проводиться у формі екзамену.

Екзамен – форма підсумкового контролю, яка передбачає перевірку розуміння здобувачем теоретичного та практичного програмного матеріалу з усієї навчальної дисципліни, здатності творчо використовувати здобуті знання та вміння, формувати власне ставлення до певної проблеми тощо. Форма проведення екзамену – тестові екзаменаційні завдання.

Поточний та модульний контроль

При *поточному контролі* оцінюються: систематичність роботи на семінарських заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, результати виконання і захисту різного виду робіт, експрес-контролю у формі тестів тощо. Здобувачам, які брали участь у науково-дослідній роботі (роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій), а також були учасниками олімпіад, конкурсів тощо, можуть присуджуватися додаткові бали.

При виставленні балів за *модульний контроль* оцінюються: рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістових модулів, самостійне опрацювання тем, написання рефератів, опрацювання завдань робочих зошитів, есе, підготовка конспектів навчальних чи наукових текстів.

Організація семестрового (підсумкового) контролю

Підсумковий семестровий контроль у вигляді екзамену проводиться у формі виконання тестових екзаменаційних завдань. На екзамен виносяться питання, передбачені робочою навчальною програмою дисципліни, завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання та застосувати їх для вирішення практичних завдань. Перед екзаменами у терміни, визначені розкладом, обов'язково проводяться консультації. Перелік екзаменаційних питань, що відповідають робочій навчальній програмі

дисципліни, та критерії їх оцінювання за пропозицією викладача визначаються (затверджуються) кафедрою, включаються до робочої навчальної програми дисципліни і доводяться до здобувачів лектором на консультації. Екзаменаційні білети зберігаються на кафедрі. Щороку вони переглядаються та затверджуються у встановленому порядку не пізніше, як за два тижня до початку екзаменаційної сесії. Результати екзамену оцінюються у балах (максимальна кількість – 50) включаються у підсумкову оцінку з навчальної дисципліни. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується як сума оцінок за складання змістових модулів та екзаменаційної оцінки (максимальна кількість – 100 балів). У разі відсутності здобувача з поважних причин при написанні контрольної (модульної) роботи йому надається можливість виконати цей вид роботи в межах індивідуально-консультативної роботи з викладачем або в межах визначеного викладачем відповідного семінарського заняття. При неявці здобувача у зазначений термін без поважних причин кількість балів з модуля дорівнює «0» (нуль). Підсумкова оцінка з дисципліни у стобальній шкалі переводиться у національну шкалу та шкалу ECTS за такою схемою:

Шкали оцінювання			
Університетська	Національна		Шкала ECTS
90–100	5	Відмінно	A
80–89	4	Добре	B
70–79			C
60–69	3	Задовільно	D
50–59			E
26–49	2	Незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX
1–25		Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F

Правила перескладання змістових модулів

Якщо здобувач вищої освіти не склав змістовий модуль з поважних причин, які підтвержені документально, то він має право на його складання з дозволу завідувача кафедри (за заявою). Здобувач не допускається до складання екзамену, якщо впродовж семестру за змістові модулі сумарно він набрав менше 25 балів. У цьому випадку йому у відомості робиться запис «не допущений» і виставляється набрана кількість балів. Допускається, як виняток, з дозволу завідувача у визначений кафедрою строк виконання здобувачем вищої освіти додаткових видів робіт з навчальної дисципліни (відпрацювання пропущених занять, перескладання змістових модулів, виконання індивідуальних завдань тощо) для підвищення оцінок за змістові модулі. Напередодні екзамену викладач подає доповідну декану про недопуск здобувачів академічної групи (груп). Відмітка про недопуск у відомості

робиться при наявності розпорядження декана факультету / директора інституту.

Контроль залишкових знань (ректорський контроль)

Контроль залишкових знань (ректорський контроль) – це внутрішній аудит системи управління якістю, який проводиться після складання підсумкового контролю з певної нормативної дисципліни на початку наступного навчального семестру. Мета перевірки залишкових знань – визначити ефективність навчання з відповідної навчальної дисципліни і, зокрема, виявити ступінь засвоєння навчального матеріалу та рівень сформованості у здобувачів вищої освіти необхідних компетентностей. Перевірка залишкових знань полягає в оцінюванні, порівнянні рівня набутих здобувачами вищої освіти на різних етапах навчання, визначенні відповідності форм та методів організації освітнього процесу, що застосовувалися при викладанні навчальної дисципліни, та наданні рекомендацій щодо їх удосконалення. Контроль залишкових знань (ректорський контроль) проводиться згідно з графіком, затвердженого ректором університету.

Порядок ліквідації академічної заборгованості

Здобувачам вищої освіти, які мають з навчальної дисципліни оцінку від 1 до 49, були недопущені або не з'явилися на підсумковий контроль, дозволяється ліквідувати академічну заборгованість відповідно до графіка ліквідації академзаборгованості за встановленими правилами. Результати ліквідації академзаборгованості заносяться до відомості перескладання.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

Варіант 1

I. Становлення соціальної роботи як науки і професійної діяльності.

II. Взаємозв'язок принципів і методів соціальної роботи, їхня творча реалізація з метою вирішення завдань соціальної роботи.

III. Соціальна активність та соціальна діяльність особистості.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Принцип психічного детермінізму – це ...

1.2. Соціально-радикальна модель соціальної роботи – це ...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Усунення зі свідомості неприємних, травмуючих або несумісних із самооцінкою спогадів і думок є такою формою психологічного захисту, як:

а) витіснення;

б) проекція;

в) раціоналізація.

2.2. Екстеріоризація – це:

а) оцінювання особистістю різних проявів свого Я;

б) перенесення суспільних уявлень у свідомість окремої людини;

в) процес переходу від внутрішньої (психічної) до зовнішньої (суспільної та ін.) діяльності.

2.3. Американський психолог, автор теорії соціального научіння, яка є соціально-когнітивною моделлю поведінки, що перебуває на межі поведінкового і когнітивного підходів:

а) З. Фройд;

б) Б.-Ф. Скіннер;

в) А. Бандура.

Варіант 2

I. Зміст, мета й завдання соціальної роботи в суспільстві.

II. Соціальна робота як синтез наукових концепцій і напрямів.

III. Соціальне виховання як важливий чинник соціально-педагогічної моделі.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Сучасний психоаналіз розвивається за такими напрямками: ...

1.2. Кризове консультування – це ...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Протягом 20-70-х років ХХ ст. у соціальній роботі домінувала:

а) системна модель;

б) соціально-педагогічна модель;

в) психодинамічна модель.

2.2. Каунселінг – це:

а) соціально-психологічна діяльність;

б) соціально-психологічне представництво;

в) соціально-психологічна консультація.

2.3. Австрійський психолог і психіатр, один із фундаторів екзистенційної психотерапії, автор методу логотерапії:

а) К.-Р. Роджерс;

б) А. Маслоу;

в) В.-Е. Франкл.

Варіант 3

I. Загальна структура й функції соціальної роботи.

II. Класифікація теоретичних моделей соціальної роботи.

III. Ресоціалізація як важливий компонент соціально-педагогічної моделі.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Теорія соціальної роботи – це ...

1.2. Під час кризового консультування соціальний працівник використовує такі техніки психологічної підтримки: ...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Приписування іншим людям або об'єктам неприйнятних для себе якостей, видів поведінки та її мотивів є такою формою психологічного захисту, як:

а) витіснення;

б) проекція;

в) раціоналізація.

2.2. Віра в добру природу людини, опора на наявний стан і минуле клієнта, спрямованість на подолання проблем взаємодії клієнта із зовнішнім середовищем, орієнтація на короткотривалу допомогу, важлива роль ціннісних установок консультанта за неприпустимості нав'язування їх клієнтам, спрямованість на зміну поведінки і розвиток особистості клієнта – це:

а) особливості соціально-психологічного консультування;

б) основні прийоми активного слухання при телефонному консультуванні;

в) складові технології соціально-психологічного консультування.

2.3. Австрійський біолог і натурфілософ, автор загальної теорії систем, у якій на біологічному матеріалі доведено, що всі організми – це системи, утворені з підсистем, і водночас складові над систем:

а) Говард Голстейн;

б) Людвіг фон Берталанфі;

в) Енн Мінахен.

Варіант 4

I. Класифікація понять і категорій соціальної роботи.

II. Чинники значущості теорії для практики соціальної роботи.

III. Забезпечення в рамках соціально-педагогічної моделі надання допомоги різним віковим категоріям клієнтів.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Біхевіористська модель соціальної роботи – це...

1.2. Інтенсивний догляд (опіка) – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Псевдологічне пояснення причин власних дій, що начебто усуває існуючі протиріччя, втілює вміння людини доводити собі та іншим, що вона задоволена тим, що не досягла бажаного, є такою формою психологічного захисту, як:

а) витіснення;

б) проекція;

в) раціоналізація.

2.2. Заохочення, повторення, відображення, підсумування – це:

а) особливості соціально-психологічного консультування;

б) основні прийоми активного слухання при телефонному консультуванні;

в) складові технології соціально-психологічного консультування.

2.3. Формування зосередженої на завданні моделі соціальної роботи пов'язано з діяльністю таких учених:

а) Толкот Парсон, Роберт Мертон, Джекоб Морено;

- б) Вільям Рейд, Енн Шайн, Лора Епштейн;
- в) Грегорі Бейтсон, Вірджинія Сатір, Сальвадор Мінухін.

Варіант 5

- I.** Фізичні особи як суб'єкти соціальної роботи.
- II.** Взаємозв'язок соціальної роботи з іншими науками.
- III.** Основні методи й форми роботи за соціально-педагогічною моделлю.
- IV. Тестові завдання.**

1. Доповніть речення.

- 1.1. Когнітивна модель соціальної роботи – це...
- 1.2. Соціально-педагогічна модель соціальної роботи – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

- 2.1. Переорієнтація неприйнятної ставлення або бажання на протилежне є такою формою психологічного захисту, як:
 - а) раціоналізація;
 - б) формування реакцій;
 - в) сублімація.
- 2.2. Первинне інтерв'ю; надання підтримки; заохочування вираження; акцентування на сильних якостях особистості; надання необхідної інформації; аналіз альтернатив; визначення плану подальших дій; адвокатування, залучення ресурсів до розв'язання проблеми – це:
 - а) особливості соціально-психологічного консультування;
 - б) основні прийоми активного слухання при телефонному консультуванні;
 - в) складові технології соціально-психологічного консультування.
- 2.3. Становлення і розвиток теорії ролей пов'язані з діяльністю таких учених:
 - а) Толкот Парсон, Роберт Мертон, Джекоб Морено;
 - б) Вільям Рейд, Енн Шайн, Лора Епштейн;
 - в) Грегорі Бейтсон, Вірджинія Сатір, Сальвадор Мінухін.

Варіант 6

- I.** Державні та недержавні організації як суб'єкти соціальної роботи.
- II.** Основні засади психодинамічного підходу в соціальній роботі.
- III.** Процес ведення випадку як одного з традиційних методів соціальної роботи.
- IV. Тестові завдання.**

1. Доповніть речення.

- 1.1. Когнітивно-біхевіористська модель соціальної роботи – це...
- 1.2. Соціалізація – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

- 2.1. Каналізація психічної енергії у творче або професійне русло, спосіб знаходити символічне задоволення заборонених бажань у діяльності; писати про це книги, картини, знімати кіно або реалізовувати агресивні дії через виконання певних професійних ролей є такою формою психологічного захисту, як:
 - а) раціоналізація;
 - б) формування реакцій;
 - в) сублімація.
- 2.2. Основними завданнями адвокатування в соціальній роботі є:
 - а) дотримання процесуальної законності;
 - б) дотримання історичної законності;
 - в) корекція рішень органів судової та виконавчої влади.
- 2.3. Формування сімейної терапії пов'язують з діяльністю таких учених:
 - а) Толкот Парсон, Роберт Мертон, Джекоб Морено;
 - б) Вільям Рейд, Енн Шайн, Лора Епштейн;
 - в) Грегорі Бейтсон, Вірджинія Сатір, Сальвадор Мінухін.

Варіант 7

I. Характеристика об'єктів соціальної роботи.

II. Теоретичні і методологічні основи біхевіористських моделей соціальної роботи.

III. Процедура первинного оцінювання і складання плану догляду.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Гуманістична модель соціальної роботи – це...

1.2. Основними психолого-соціальними механізмами соціалізації є:...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Психодинамічна модель збагатила соціальну роботу такими ключовими техніками, як:

а) класичне обумовлення, оперантне обумовлення, соціальне навчіння;

б) перенесення, контрперенесення, інтерпретація в індивідуальній та груповій роботі з клієнтами;

в) інтроекція, проекція, ретрофлексія.

2.2. До різновидів індивідуального представництва належать:

а) юридичне і професійне представництво;

б) громадське представництво;

в) самопредставництво.

2.3. Три стадії групового розвитку – “всередину-назовні”, “вгору-вниз”, “далеко-близько” – виокремив:

а) Аллан Браун;

б) Вільям Шутц;

в) Джеральд Каплан.

Варіант 8

I. Соціальні норми і права.

II. Теоретичні джерела формування, розвитку й реалізації когнітивних моделей соціальної роботи.

III. Реалізація плану втручання та оцінювання результатів плану догляду у веденні випадку.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Системна модель соціальної роботи – це ...

1.2. Соціальне виховання – це ...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Спонтанне, несвідоме перенесення на партнера по взаємодії позитивних або негативних відчуттів, сформованих у стосунках з іншими людьми, є такою технікою психодинамічної моделі, як:

а) трансфер;

б) контрперенесення;

в) інтерпретація.

2.2. До колективного (опосередкованого) представництва належать:

а) громадське представництво;

б) структурне представництво;

в) представництво рівних.

2.3. У територіальній громаді виокремлюють такі групи: автономні місцеві групи; напіваавтономні групи; керовані зовні ініціативи. Так розглядає громаду:

а) Габріел Чейєн;

б) Говард Голстейн;

в) Карел Гермейн.

Варіант 9

I. Закони й законодавчі акти соціальної роботи.

II. Гуманістична модель соціальної роботи, спрямована на пробудження резервів особистості людини.

III. Ведення професійних записів як частина щоденної діяльності соціального працівника.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. У соціальній роботі функціонують такі базисні системи:...

1.2. Ресоціалізація – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Якщо у процесі взаємодії один із її учасників або обидва виявляють внутрішній відгук на прояви перенесення іншого учасника, то це є свідченням використання такої техніки психодинамічної моделі, як:

а) трансфер;

б) контрперенесення;

в) інтерпретація.

2.2. До стратегій представництва інтересів клієнта належать:

а) переговори і переконування осіб та інстанцій, від яких залежить розв'язання проблем клієнта чи соціально вразливої групи;

б) судові позови, створення груп і коаліцій, проведення досліджень;

в) проведення публічних акцій, звернення до ЗМІ, модельні програми.

2.3. Практична діяльність соціальних працівників у громаді здійснюється за такими моделями: місцевого розвитку; соціального планування; соціальної дії. Їх виділив та описав у 70-ті роки ХХ ст. :

а) Вільям Шутц;

б) Аллан Браун;

в) Джек Ротман.

Варіант 10

I. Нормативно-правові основи соціальної роботи.

II. Ідеї і підходи екзистенційної моделі в соціальній роботі.

III. Специфіка соціально-психологічного консультування в соціальній роботі.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. За критерієм призначення виокремлюють такі рівні теорій соціальної роботи: ...

1.2. Соціально-педагогічна модель використовує такі методи і форми роботи з клієнтами: ...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Забезпечення клієнта альтернативною системою координат, в якій можна розглядати життєві ситуації, виступає такою психоаналітичною технікою, як:

а) трансфер;

б) контрперенесення;

в) інтерпретація.

2.2. Процес індивідуального представництва інтересів у соціальній роботі охоплює такі етапи:

а) представлення проблеми, збір інформації;

б) дослідження прав клієнта, інтерпретація інформації і погодження з клієнтом плану дій;

в) намагання досягти домовленості, використання формальних механізмів.

2.3. Встановіть відповідність між назвами праць та прізвищами авторів:

а) “Практика соціальної роботи: унітарний підхід”;

б) “Практика соціальної роботи: модель і метод”;

в) “Життєва модель та практика соціальної роботи”.

1) Карел Гермейн, Алекс Гіттерман.

2) Говард Голстейн.

3) Елієн Пінкус, Енн Мінахен.

Варіант 11

I. Соціальне обслуговування як вид соціальної роботи.

II. Використання логотерапії в сучасній соціальній роботі.

III. Консультативна допомога за методом телефону довіри.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. За критерієм розробників (авторів) розрізняють такі групи теорій соціальної роботи:...

1.2. Метод ведення випадку в соціальній роботі охоплює такі основні етапи: ...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Біхевіористська модель соціальної роботи передбачає використання таких методів і технік:

а) методи класичного обумовлення, метод систематичної десенсибілізації, поведінковий контракт, соціальне моделювання;

б) перенесення, контрперенесення, інтерпретація;

в) інтродекція, проекція, злиття, ретрофлексія.

2.2. Кондуктивна педагогіка – це:

а) педагогічна діяльність із обдарованими дітьми, спрямована на виявлення, розкриття й розвиток їхнього творчого потенціалу;

б) педагогічна діяльність із дітьми з обмеженими можливостями, переважно з порушеннями опорно-рухового апарату, спрямована на формування самостійної активності і незалежності дитини, що прагне адаптуватися до навколишнього середовища;

в) педагогічна діяльність із дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, спрямована на захист їхніх прав, допомогу в адаптації до соціуму.

2.3. Австрійський психолог, психіатр, автор психоаналітичної теорії.

а) З. Фройд;

б) Дж.-Б. Вотсон;

в) Б.-Ф. Скіннер

Варіант 12

I. Соціальний супровід як один із видів соціальної роботи.

II. Системна модель соціальної роботи.

III. Започаткування та особливості представництва інтересів клієнта.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. За критерієм суб'єкт-об'єктних відносин виокремлюють такі групи теорій соціальної роботи:...

1.2. Консультування в соціальній роботі – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. У сучасній психології когнітивний напрям репрезентують:

а) методи класичного обумовлення, метод систематичної десенсибілізації, поведінковий контракт, соціальне моделювання;

б) раціонально-емотивна терапія, когнітивна терапія А. Бека, реальнісна терапія В. Глассера;

в) інтродекція, проекція, злиття, ретрофлексія.

2.2. Робота, яка спрямована на залучення представників цільової групи з вулиці до соціального закладу, де їм нададуть соціальні послуги і допомогу, є таким напрямом вуличної соціальної роботи:

а) “мобільна соціальна робота”;

б) “аутріч-робота”;

в) “детач-робота”.

2.3. Американський психолог, засновник біхевіоризму, відстоював терапевтичний підхід класичного обумовлення.

- а) З. Фройд;
- б) Дж.-Б. Вотсон;
- в) Б.-Ф. Скіннер.

Варіант 13

I. Особливості соціальної профілактики як одного з видів соціальної роботи.

II. Формування й утвердження екологічного підходу в індивідуальній соціальній роботі.

III. Різновиди індивідуального і колективного представництва інтересів клієнтів у соціальній роботі.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. За критерієм спорідненості теорій соціальної роботи з соціально-гуманітарними науками виокремлюють такі їхні групи:...

1.2. Найпоширенішими видами консультування в соціальній роботі є...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Витоки психосоціального підходу криються у праці:

- а) Мері Річмонд “Соціальні діагнози”;
- б) Пауло Фрейре “Педагогіка пригноблених”;
- в) Енн Мінахен “Практика соціальної роботи: модель і метод”.

2.2. Робота, яка покликана надавати соціальну підтримку безпосередньо і тільки на вулиці, в середовищі життєдіяльності певної соціальної групи, є таким напрямом вуличної соціальної роботи:

- а) “мобільна соціальна робота”;
- б) “аутріч-робота”;
- в) “детач-робота”.

2.3. Американський психолог, прихильник поведінкової теорії, автор біхевіористської концепції оперантного обумовлення:

- а) З. Фройд;
- б) Дж.-Б. Вотсон;
- в) Б.-Ф. Скіннер.

Варіант 14

I. Характеристика соціальної реабілітації як одного з видів соціальної роботи.

II. Становлення, розвиток і використання у соціальній роботі теорії ролей.

III. Основні стратегії представництва інтересів клієнтів.

IV. Тестові завдання.

1. Заповніть таблицю.

Тип теорії	“Формальна” теорія	“Неформальна” теорія
Теорії стосовно того, чим є соціальна робота		
Теорії щодо того, як проводити соціальну роботу		
Теорії світу клієнта		

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Біхевіористська теорія охоплює такі основні терапевтичні підходи:

- а) класичне обумовлення, оперантне обумовлення, соціальне навчіння;

- б) перенесення, контрперенесення, інтерпретація;
 в) інтродукція, проекція, злиття.
- 2.2. Основними організаційними формами вуличної соціальної роботи є:
 а) підтримуючі бесіди, консультування, інформування;
 б) надання приміщення для перепочинку, різноманітних цілеспрямованих занять;
 в) забезпечення матеріальної, медичної та інших видів допомоги.
- 2.3. Соціально-психологічний тренінг як різновид тренінгової роботи відкрив і обґрунтував у 70-ті роки ХХ ст. німецький учений:
 а) Карел Гермейн;
 б) Алекс Гіттерман;
 в) Манфред Форверг.

Варіант 15

- I.** Стратегія подолання бідності в Україні як один із напрямів сучасної соціальної роботи.
II. Головні ідеї соціально-радикальної моделі соціальної роботи.
III. Інтерактивний процес індивідуального представництва інтересів клієнтів у соціальній роботі.
IV. Тестові завдання.

1. Заповніть таблицю.

Тип теорії	“Формальна” теорія	“Неформальна” теорія
	Формальний письмовий виклад визначення природи та цілей соціального забезпечення (наприклад, патологія особистості, ліберальні реформи, марксистські та феміністські теорії)	Моральні, етичні, культурні цінності, на які спираються практики соціальної роботи, визначаючи функції соціальної роботи
	Формальний письмовий виклад суті практики соціальної роботи (наприклад, робота з випадками, сімейна терапія, групова робота)	Одержані індуктивно усні теорії практики, побудовані на досвіді
	Формальний письмовий виклад теорій соціальної науки та емпіричні дані (наприклад, стосовно особи, подружжя, сім’ї, раси, класу, роду)	Використання практичними соціальними працівниками досвіду та загальнокультурних визначень (як-от, сім’я як суспільний інститут, нормальна поведінка, добре батьківство)

2. Виберіть правильну відповідь.

- 2.1. Ентропія соціальних систем – це:
 а) інформація, знання, ресурси;
 б) активізація, натхнення, відновлення;
 в) виснаження, розпад, руйнування.
- 2.2. Основними принципами вуличної соціальної роботи є:
 а) цілеспрямований пошук контактів із потенційними клієнтами;
 б) простота і гнучкість запропонованих заходів; орієнтація на потреби клієнта; добровільне звернення клієнтів по допомогу;
 в) гнучке й швидке реагування на зміну ситуації; забезпечення довіри й анонімності клієнтів; обов’язковість та сталість надання допомоги.
- 2.3. Встановіть відповідність між назвами праць та прізвищами авторів:

- а) “Спільна сімейна терапія”;
- б) Соціальний діагноз“;”
- в) “Практика соціальної роботи: унітарний підхід”.
- 1) Вірджинія Сатір;
- 2) Говард Голдстейн;
- 3) Мері Річмонд.

Варіант 16

I. Соціальне страхування як спосіб захисту особи від утрат доходу.

II. Радикальний фемінізм у практиці соціальної роботи.

III. Безпосереднє представництво інтересів клієнта в соціальній роботі.

IV. Тестові завдання.

1. Заповніть таблицю.

Група теорій	Характеристика групи	Основний наголос	Конкретні теорії, що належать до групи
	Сукупність теоретичних концепцій соціальної роботи, спільною основою яких є пізнання закономірностей психологічного розвитку і статусу людини в суспільстві	На психологічних та емоційних, а не на соціальних чинниках	* Психодинамічна модель * Гуманістична модель
	Сукупність теоретичних концепцій соціальної роботи, в основі яких – пізнання закономірностей соціального розвитку, структурування суспільства, взаємодії його соціальних інститутів	На навколишньому середовищі (фізичному і соціальному) на протигагу індивідуалізації психологічно орієнтованих підходів	* Системна теорія * Екологічна теорія * Соціально-радикальні теорії (марксизм, фемінізм) * Теорія стигматизації
	Сукупність теоретичних концепцій соціальної роботи, які орієнтують на цілісне бачення проблем захисту життєвих сил людини як біопсихосоціальної істоти	Врахування як психологічних, так і соціальних чинників	* Біхевіористський і когнітивний підходи * Теорія кризового втручання * Зосереджена на завданні модель * Теорія ролей

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Виснаження, розпад, руйнування системи – це явище:

- а) ентропії;
- б) синергії;
- в) гомеостазу.

2.2. Критеріями ефективності вуличної соціальної роботи можуть бути:

- а) добровільне повторне звернення клієнтів по допомогу;
- б) намагання вступити в офіційні відносини з соціальними службами;
- в) повернення з вулиці додому, зміна поведінки.

2.3. Концепцію психосоціального розвитку людини в суспільстві розробив представник его-психології:

- а) Карен Хорні;

- б) Ерік Берн;
- в) Ерік Еріксон.

Варіант 17

I. Запровадження в Україні консолідованої системи адресної допомоги та соціальних послуг.

II. Кризове втручання як одна з моделей практичної соціальної роботи.

III. Зародження методу групової соціальної роботи.

IV. Тестові завдання.

1. Заповніть таблицю.

Група теорій	Характеристика групи	Основний наголос	Конкретні теорії, що належать до групи
Психологічно орієнтовані теорії (моделі) соціальної роботи			* Психодинамічна модель * Гуманістична модель
Соціологічно орієнтовані теорії (моделі) соціальної роботи			* Системна теорія * Екологічна теорія * Соціально-радикальні теорії (марксизм, фемінізм) * Теорія стигматизації
Комплексно орієнтовані теорії (моделі) соціальної роботи			* Біхевіористський і когнітивний підходи * Теорія кризового втручання * Зосереджена на завданні модель * Теорія ролей

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Здатність системи створювати нову енергію для підтримання свого існування і розвитку через поєднання окремих частин, елементів, факторів у єдину систему за рахунок т. зв. системного ефекту є явищем:

- а) ентропії;
- б) синергії;
- в) гомеостазу.

2.2. Під час проведення вуличної роботи соціальному працівникові слід дотримуватися таких правил:

- а) про час виходу на роботу та її завершення повідомляти колег чи диспетчера своєї соціальної служби; працювати в парі і перебувати в полі зору колег по роботі;
- б) використовувати зручний одяг, не носити на роботі прикраси, коштовності; дотримуватися емоційної дистанції;
- в) ще на першому етапі налагодити контакти з представниками міліції, які працюють на цій території; дотримуватися правил громадського порядку, вимог правоохоронних органів; завжди мати при собі посвідчення співробітника соціальної служби, а також засоби зв'язку, уміти психологічно грамотно нейтралізувати екстрені ситуації.

2.3. Практичні методи застосування поведінкової теорії в терапії і навчанні розробляли:

- а) Карл Юнг, Альфред Адлер, Карен Хорні;
- б) Джозеф Вольпе, Арнольд Лазарус, Мері Джоунс;
- в) Абрахам Маслоу, Карл Роджерс, Малком Пейн.

Варіант 18

I. Соціальна підтримка осіб із обмеженими функціональними можливостями як один із напрямів сучасної соціальної роботи в Україні.

II. Кризове консультування й інтенсивний догляд – найпоширеніші методи кризового втручання.

III. Різновиди і класифікація груп у груповій соціальній роботі.

IV. Тестові завдання.

1. Заповніть таблицю.

Група теорій	Характеристика групи	Основний наголос	Конкретні теорії, що належать до групи
Психологічно орієнтовані теорії (моделі) соціальної роботи		На психологічних та емоційних, а не на соціальних чинниках	
Соціологічно орієнтовані теорії (моделі) соціальної роботи		На навколишньому середовищі (фізичному і соціальному) на протигагу індивідуалізації психологічно орієнтованих підходів	
Комплексно орієнтовані теорії (моделі) соціальної роботи		Врахування як психологічних, так і соціальних чинників	

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Стан внутрішньої динамічної рівноваги системи, який забезпечується регулярним відновленням основних її структур, речовинно-енергетичного складу, а також постійною функціональною саморегуляцією у всіх її ланках, отримав назву:

- а) ентропії;
- б) синергії;
- в) гомеостазу.

2.2. За теоретичними засадами, відповідно до яких сформована і функціонує група, а також за методами, техніками виокремлюють:

- а) психоаналітичні, орієнтовані на особистість групи;
- б) групи психодрами, трансактного аналізу;
- в) раціонально-емоційної терапії; радикальної дії;
- г) терапії поведінки; гештальтгрупи.

2.3. У соціальній роботі досить розповсюдженими є методи класичного обумовлення, що базуються, зокрема, на принципі реципрокного (поступового) гальмування, автором якого є:

- а) Джозеф Вольпе;
- б) Арнольд Лазарус,
- в) Мері Джоунс.

Варіант 19

I. Соціальна підтримка сімей з дітьми як один із напрямів соціальної роботи.

II. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи.

III. Відмінності між індивідуальною і груповою соціальною роботою.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Практика соціальної роботи – це...

1.2. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. До психологічної групи теорій належать:

а) психологічна, когнітивно-біхевіористська, гуманістична моделі;

б) системна, екологічна, соціально-радикальна моделі, теорія ролей і стигматизації;

в) кризове втручання, зосереджена на завданні модель, сімейна терапія, психосоціальна терапія, соціально-педагогічна модель.

2.2. За основною метою діяльності груп розрізняють:

а) групи вдосконалення особистості і навчальні групи, учасники яких є цілком здоровими людьми;

б) Т-групи, діяльність яких спрямована на вдосконалення навичок міжособистісного спілкування як одного з важливих чинників поліпшення соціального самопочуття, розвитку особистості, реалізації її потенціалу;

в) групи подолання проблем, що об'єднують людей, які переживають життєві й особистісні труднощі; лікувальні групи.

2.3. Американський учений, у середині 1980-х років спробував об'єднати когнітивні ідеї з гуманістичними, а також переглянув ідеї щодо соціальної адаптації з урахуванням сучасних теорій соціології та соціальної психології. Виділяв три фази адаптації: стратегічну, тактичну, власне адаптивну:

а) Говард Голдстейн;

б) Джозеф Вольпе;

в) Арнольд Лазарус.

Варіант 20

I. Соціальна підтримка дітей, позбавлених батьківського піклування, як один із напрямів соціальної роботи.

II. Мета, завдання, напрями сімейної терапії.

III. Етапи групового розвитку і їхні особливості.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Залежно від реальних умов буття клієнта, мети практичне здійснення соціальної роботи може ґрунтуватися на таких концепціях: ...

1.2. Консультативний процес охоплює такі основні етапи: ...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. До соціологічної групи теорій належать:

а) психологічна, когнітивно-біхевіористська, гуманістична моделі;

б) системна, екологічна, соціально-радикальна моделі, теорія ролей і стигматизації;

в) кризове втручання, зосереджена на завданні модель, сімейна терапія, психосоціальна терапія, соціально-педагогічна модель.

2.2. За способом реалізації мети виокремлюють:

а) орієнтовані на процес, зосереджені на завданні групи;

б) психотерапевтичні групи; групи, орієнтовані на дію;

в) групи взаємної підтримки, самопомоги, самокеровані групи.

2.3. Автор "клієнтцентрованої" психотерапії, яка пізніше стала називатися "особоцентрованою". Першим положенням запропонованої ним теорії особистості є те, що "кожний індивід існує у світі досвіду, що постійно змінюється, і він є центром цього досвіду":

а) Абрахам Маслоу;

б) Фредерік Перлз;

в) Карл Роджерс.

Варіант 21

I. Покращення умов життя соціально вразливих верств населення як один із напрямів соціальної роботи в Україні.

II. Витоки, становлення, розвиток психосоціальної терапії.

III. Терапевтичні фактори групової соціальної роботи.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Ведення випадку – це...

1.2. Соціально-психологічна консультація – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. До комплексної групи теорій належать:

а) психологічна, когнітивно-біхевіористська, гуманістична моделі;

б) системна, екологічна, соціально-радикальна моделі, теорія ролей і стигматизації;

в) кризове втручання, зосереджена на завданні модель, сімейна терапія, психосоціальна терапія, соціально-педагогічна модель.

2.2. При використанні теорії систем важливо враховувати можливість досягнення результату різними способами, тобто:

а) еквіфінальність;

б) мультифінальність;

в) реверберація.

2.3. Представник гуманістично-екзистенційного підходу, зробив значний внесок у психотерапевтичну практику. Почавши як психоаналітик, створив власну оригінальну концепцію гештальт-терапії, яку сам вважав екзистенційною терапією, а розмову терапевта з клієнтом – екзистенційною зустріччю:

а) Абрахам Маслоу;

б) Фредерік Перлз;

в) Карл Роджерс.

Варіант 22

I. Вплив соціальної роботи на розвиток суспільних явищ, процесів, відносин.

II. Психобіосоціальний підхід у практиці сучасної соціальної роботи.

III. Провідна роль державних органів соціальної роботи в системі соціального захисту населення.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Значущість теорії для практики соціальної роботи обумовлена такими чинниками:...

1.2. Представництво (адвокатування) в соціальній роботі – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. При використанні теорії систем важливо враховувати ймовірність отримання за одних і тих самих умов різних результатів, оскільки елементи системи взаємодіють по-різному, тобто:

а) еквіфінальність;

б) мультифінальність;

в) реверберація.

2.2. Згідно класифікації В. Шутца, стадія залежності від фахівця-ведучого, коли учасники групи очікують інструкцій, у групі панує невизначеність; щоб залишитися в групі, клієнт намагається поводитися якнайкраще, але його участь у групових процесах поверхова, є стадією:

а) першою – “всередину-назовні”;

б) другою – “вгору-вниз”;

в) третьою – “далеко-близько”.

- 2.3. Двовимірна (двофакторна) модель групи, що зосереджується на взаємодії, описує динаміку групового процесу з урахуванням умов формування групи тощо запропонована:
- а) Грегори Бейтсоном;
 - б) Людвігом фон Берталанфі;
 - в) Брайсом Такменом

Варіант 23

- I. Взаємозв'язок сучасних політичних концепцій, ідеологій і соціальної роботи.
- II. Теоретико-методологічне джерело соціально-педагогічної моделі соціальної роботи.
- III. Положення про обласне і районне управління соціального захисту населення.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

- 1.1. Вибір соціальним працівником стратегії втручання залежить від:...
- 1.2. Групова динаміка – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

- 2.1. Повільне зниження рівня соціального функціонування клієнта є процесом
 - а) мультифінальності;
 - б) реверберації;
 - в) диференціації.
- 2.2. Згідно класифікації В. Шутца, стадія конфлікту, коли в групі виникають змагальність, розчарування, фрустрація, спрямований проти працівника чи інших членів групи гнів; водночас клієнти дізнаються про можливість вираження гніву без негативних наслідків, є стадією групового розвитку:
 - а) першою – “всередину-назовні”;
 - б) другою – “вгору-вниз”;
 - в) третьою – “далеко-близько”.
- 2.3. Представник гуманістичного напрямку психології. Виділяв як основну потребу людини її прагнення до самоактуалізації – повного використання талантів, здібностей, можливостей або вибору людиною рішення на користь розвитку при кожній можливості:
 - а) Абрахам Маслоу;
 - б) Фредерік Перлз;
 - в) Карл Роджерс.

Варіант 24

- I. Роль принципів у забезпеченні науковості й ефективності соціальної роботи.
- II. Чинники актуалізації соціально-педагогічної моделі.
- III. Соціальна допомога населенню державними структурами.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

- 1.1. Психодинамічна модель соціальної роботи – це...
- 1.2. Робота з конкретним випадком охоплює такі ключові процеси: ...

2. Виберіть правильну відповідь.

- 2.1. Збереження власної ідентичності соціальної системи у процесі розширення чи звуження її меж є явищем:
 - а) мультифінальності;
 - б) реверберації;
 - в) диференціації.
- 2.2. Згідно із запропонованою Брайсом Такменом двовимірною моделлю групи передбачається подолання групою таких стадій міжособистісної активності:
 - а) стадія перевірки і залежності;
 - б) стадія внутрішнього конфлікту;
 - в) стадія розвитку групової згуртованості; стадія функціонально-рольової співвіднесеності.

2.3. У 1980-х роках розробила екомапу – діаграму стосунків у родині:

- а) Керол Гермейн;
- б) Алекс Гіттерман;
- в) Енн Хартман.

Варіант 25

I. Методологічні принципи соціальної роботи.

II. Соціалізація як стрижневий процес у соціально-педагогічній моделі.

III. Соціальна допомога населенню громадськими структурами.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Екзистенційна модель соціальної роботи – це...

1.2. Психосоціальна терапія – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Модель соціальної роботи, яка фокусується на внутрішньому житті індивіда і послуговується психічним детермінізмом – це:

- а) психодинамічна модель;
- б) біхевіористська модель;
- в) когнітивна модель.

2.2 Згідно класифікації В. Шутца, стадія появи близькості, коли члени групи демонструють довіру один до одного, готовність само розкритися, поділитися переживаннями; вираження негативних почуттів відбувається у побудованій на взаєморозумінні ситуації, є стадією групового розвитку:

- а) першою – “всередину-назовні”;
- б) другою - “вгору-вниз”;
- в) третьою - “далеко-близько”.

2.3. На початок 1950-х років почав працювати з сім'ями. Сформував групу “Пало Альто”, до складу якої входили Джей Гейлі, Джон Уїкенд, Дон Джексон, Джон Фрай:

- а) Алекс Гіттерман;
- б) Людвіг фон Берталанфі;
- в) Грегорі Бейтсон.

Варіант 26

I. Соціально-політичні принципи соціальної роботи.

II. Основні психолого-соціальні механізми соціалізації.

III. Становлення і розвиток в Україні приватних структур соціальної допомоги населенню.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. У межах екологічного підходу окреслилися такі методи: ...

1.2. На сучасному етапі сімейна терапія охоплює такі напрями: ...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Модель, яка передбачає допомогу в розкритті й усуненні страху перед усвідомленням кінцевих даностей існування, а також у встановленні контролю над власним життям, подоланні екзистенційних тривог шляхом налагодження близьких стосунків, пошуку сенсу життя та ін., це модель:

- а) гуманістична;
- б) екзистенційна;
- в) системна.

2.2. Кожній групі у соціальній роботі, незалежно від умов і методології діяльності, мети і складу, властиві такі характеристики:

- а) наявність в учасників групи певної мети, не завжди добре й чітко узгодженої, і певної спільної ситуації; змінюваність структури групи;

б) здійснення інтеракцій і комунікацій (вербальної, невербальної) між усіма чи кількома учасниками групи; груповий тиск, вплив на поведінку учасника групи з боку інших;

в) вплив на життя групи і поведінку її учасників факторів близькості та інтимності; вплив на групове життя контексту (агенції, громади, соціополітичні умови), в якому відбувається групова діяльність.

2.3. Наприкінці 1950-х і в 1960-ті роки в Нью-Йорку у школі для хлопчиків-правопорушників разом із колегами розробляв структурну сімейну терапію:

- а) Алекс Гіттерман;
- б) Сальвадор Мінухін;
- в) Грегорі Бейтсон.

Варіант 27

I. Організаційні принципи соціальної роботи.

II. Вплив соціуму та соціального середовища на соціалізацію особистості.

III. Специфіка діяльності змішаних структур, які займаються соціальною допомогою населенню.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Екомапа – це...

1.2. Сімейна терапія – це...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Модель соціальної роботи, яка ґрунтується на ідеї, що задовільне життя людини залежить від систем, які її оточують, а сім'я є системою, всередині якої існують відносини між подружжям, дітьми і родичами, і яка включена у взаємодію з різноманітними соціальними інститутами – державою, системою освіти і виховання, економічними та іншими організаціями, це модель:

- а) гуманістична;
- б) екзистенційна;
- в) системна.

2.2. Найхарактернішими ознаками тренінгової роботи є:

- а) реалістичність, персоніфікація;
- б) зворотний зв'язок, корекція розуміння учасниками матеріалу;
- в) відсутність соціального тиску, конфіденційність, рівні умови для всіх учасників тренінгу.

2.3. Здійснив першу спробу наукового обґрунтування процесів, які відбуваються у групі. Висунув теорію "тваринного магнетизму", згідно якої існує магнетичний флюїд, котрий у випадку нерівномірного його розповсюдження спричиняє хвороби.

- а) Алекс Гіттерман;
- б) Франц Месмер;
- в) Грегорі Бейтсон.

Варіант 28

I. Психолого-педагогічні принципи соціальної роботи.

II. Вплив соціальних відносин на соціалізацію особистості.

III. Методи і моделі роботи в громаді.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Екологічна модель соціальної роботи – це...

1.2. Відповідно до зосередженої на завданні моделі соціальної роботи, етап вивчення проблеми складається зі...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Рефлексія – це:

- а) оцінювання особистістю різних проявів свого Я;

- б) перенесення суспільних уявлень у свідомість окремої людини;
 - в) процес переходу від внутрішньої (психічної) до зовнішньої (суспільної та ін.) діяльності.
- 2.2. Надання послуг у громаді ґрунтується на системі принципів, до яких належать:
- а) відмова від біологічного і дотримання холістичного підходу; орієнтація на потреби клієнта; доступність послуг;
 - б) перервність догляду, інституціалізація;
 - в) нормалізація, інтеграція у суспільство, дестигматизація;
 - г) неперервність догляду, деінституціалізація.
- 2.3. Становлення і розвиток теорії ролей пов'язані з науковою діяльністю таких учених:
- а) Говард Голдстейн, Елієн Пінкус;
 - б) Роберт Мертон, Джекоб Морено;
 - в) Карел Гермейн, Алекс Гіттерман.

Варіант 29

I. Специфічні принципи соціальної роботи.

II. Види соціалізації особистості.

III. Соціальна робота з розвитку громади.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Ролі – це...

1.2. Етапами діяльності відповідно до зосередженої на завданні моделі соціальної роботи є...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Системна, екологічна, рольова, радикальна теорії належать до моделей соціальної роботи:

- а) психологічних;
- б) соціологічних;
- в) комплексних.

2.2. При виборі підходів до діяльності в межах колективного представництва найчастіше орієнтуються на фокус очікуваних змін або на рівень функціонування групи, який потребує змін. Залежно від ситуації фокусом змін можуть бути:

- а) політика, програма;
- б) проект, персонал;
- в) проект, практика.

2.3. Його вважають засновником групової психотерапії. Запропонував такі методи групової роботи, як соціометрія та психодрама.

- а) Джекоб Морено;
- б) Франц Месмер;
- в) Курт Левін.

Варіант 30

I. Характеристика соціально-економічних, організаційно-розпорядчих, психолого-педагогічних методів соціальної роботи.

II. Основні етапи соціалізації особистості.

III. Колективне представництво інтересів у громаді.

IV. Тестові завдання.

1. Доповніть речення.

1.1. Логотерапія – це...

1.2. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи – це ...

2. Виберіть правильну відповідь.

2.1. Інтеріоризація – це:

- а) оцінювання особистістю різних проявів свого Я;
- б) перенесення суспільних уявлень у свідомість окремої людини;

в) процес переходу від внутрішньої (психічної) до зовнішньої (суспільної та ін.) діяльності.

2.2. Будь-якій інформаційній кампанії властиві:

а) одночасне використання різних засобів масової інформації; поєднання заходів у ЗМІ з діяльністю у громаді, підтриманою існуючими її структурами; спрямованість на конкретний сегмент населення або на систему, яка має зазнати змін;

б) неодноразове повторення провідної ідеї, використання позитивних образів і стилів; залучення до планування, проведення кампанії ключових фігур і груп; вдалий вибір термінів проведення кампанії;

в) обґрунтованість, досяжність цілей щодо зміни поведінки; звернення до неформальних лідерів цільової групи; поєднання соціальної реклами з іншими заходами в межах кампанії; використання ЗМІ для якомога ширшого висвітлення кампанії.

2.3. У соціальній роботі екологічна модель найяскравіше представлена життєвою моделлю, яку в 1972 р. почали розвивати вчені:

а) Говард Голдстейн, Елієн Пінкус;

б) Роберт Мертон, Джекоб Морено;

в) Карел Гермейн, Алекс Гіттерман.

ТЕСТИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ПІДСУМКОВОГО ІСПИТУ

1. Соціальна політика як регулятор має такі складові:
суб'єкти, які розробляють і впроваджують соціальні програми
об'єкти, які підлягають регулюванню, корекції
канали, засоби впливу суб'єктів на об'єкти
всі відповіді істинні

2. Яку сферу життєдіяльності об'єкта соціальної роботи характеризують наступні показники:
єдність колективу, згуртованість; чисельність мікрогруп; співпадання нормативної і реальної соціальних структур у мікросоціумі

виробничо-технологічну
соціальну
професійно-трудова
соціально-побутову

3. Яку сферу життєдіяльності об'єкта соціальної роботи характеризують наступні показники:
виявленість, надійність на майбутнє; високий професіоналізм і готовність виконувати технологічні вимоги у будь-яких ситуаціях; психологічна стійкість особистості до різних соціальних аномалій
морально-психологічну
соціальну
культурно-духовну
виробничо-технологічну

4. Яку сферу життєдіяльності об'єкта соціальної роботи характеризують наступні показники:
професійна надійність (кваліфікація, стаж роботи за спеціалізацією), задоволення працею

виробничо-технологічну
соціальну
культурно-духовну
професійно-трудова

5. Яку сферу життєдіяльності об'єкта соціальної роботи характеризують наступні показники:
соціально-побутове влаштування; задоволення соціально-побутовим аспектом життя

виробничо-технологічну
соціально-побутову
культурно-духовну
професійно-трудова

6. Яку сферу життєдіяльності об'єкта соціальної роботи характеризують наступні показники:
надійність технологічних систем; надійність технологічних рішень; надійність економічного становища підприємства, установи, соціального інституту; надійність управління відповідною структурою

соціальну
культурно-духовну
професійно-трудова
виробничо-технологічну

7. Яку сферу життєдіяльності об'єкта соціальної роботи характеризують наступні показники: державна підтримка підприємства, установ тощо; можливість колективу приймати рішення; громадська думка з приводу стану і перспектив розвитку організації

морально-психологічну
соціальну
культурно-духовну
соціально-політичну

8. Виявлення і облік на території обслуговування сімей, неповнолітніх дітей, громадян, котрі потребують різної за видами і формою соціальної підтримки та здійснення стосовно них патронажу – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

аналітико-гностична
організаційна
комунікативна
корекційно-реабілітаційна

9. Виявлення причин появи у громадян труднощів як за місцем проживання, так і за місцем навчання й роботи – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

діагностична
організаційна
комунікативна
попереджувально-профілактична

10. Програмування і прогнозування впливу на об'єкти соціальної роботи всіх соціальних інститутів суспільства, вироблення окремої моделі технології прогнозування і моделі поведінки об'єктів – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

прогностична
організаційна
активізаційна
соціально-терапевтична

11. Організація і координація діяльності соціальних служб, відомств, організацій, різних державних і недержавних структур щодо надання допомоги і соціальної підтримки людям, які їх потребують; здійснення планування щодо реалізації завдань соціальної політики; сприяння розвитку мережі соціальних інституцій по обслуговуванню і соціальній підтримці населення – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

організаційна
комунікативна
охоронно-захисна
посередницька

12. Забезпечення налагодження взаємодії особистості, соціальної групи, які виступають клієнтами, та державних і недержавних організацій, волонтерів, спонсорів, соціальних партнерів – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

комунікативна
діагностична
корекційно-реабілітаційна
попереджувально-профілактична

13. Сприяння активізації потенціалу можливостей клієнтів – окремої людини, сім'ї чи соціальної групи, які опинилися в складній життєвій ситуації; стимулювання їхніх зусиль на

самодопомогу, самовдосконалення – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

активізаційна
діагностична
прогностична
комунікативна

14. Сприяння захисту прав клієнтів і створення умов для виконання ними своїх обов'язків по відношенню до держави, суспільства, спільноти, сім'ї, дитини; організація правової просвітницької роботи серед населення з метою вивчення міжнародних і державних документів, які регламентують права, обов'язки, норми поведінки представників різних груп об'єктів соціальної роботи – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

охоронно-захисна
діагностична
організаційна
корекційно-реабілітаційна

15. Надання допомоги в налагодженні контакту з потрібними соціальними інститутами; виявлення основних функцій соціальних інститутів; виявлення шляхів та змісту роботи профільних установ у соціальній підтримці і допомозі; попередження появи конфліктів між клієнтами і державними органами чи соціальними інститутами – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

посередницька
соціально-терапевтична
охоронна
діагностична

16. Вирішення проблеми соціально-терапевтичної допомоги клієнтам, організація соціально-терапевтичної допомоги, виявлення рівнів та форм соціально-терапевтичної допомоги, обґрунтування доцільності надання соціально-терапевтичної допомоги – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

соціально-терапевтична
аналітико-гносична
посередницька
прогностична

17. Здійснення аналізу суб'єктивних і об'єктивних можливостей щодо соціальної реабілітації; організація корекційно-реабілітаційної роботи з різними клієнтами; вибір оптимальних видів корекції, визначення рівнів й ефективності корекційно-реабілітаційної роботи, розробка методичних матеріалів для корекційно-реабілітаційної роботи – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

корекційно-реабілітаційна
попереджувально-профілактична
охоронно-захисна
активізаційна

18. Виявлення закономірностей і особливостей проблеми клієнта, приведення в дію соціально-правових, психологічних, соціально-медичних, педагогічних та інших механізмів попередження і подолання негативних явищ, вибір і застосування методів заохочення і покарання на засадах гуманізму, забезпечення клієнтів інформаційними матеріалами – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

попереджувально-профілактична

організаційна
корекційно-реабілітаційна
посередницька

19. Проведення різного виду консультацій і здійснення корекції міжособистісних відносин людей у різних соціальних інститутах, надання допомоги у соціальній реабілітації всім, хто цього потребує – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

соціально-психологічна
соціально-історична
соціально-медична
соціально-побутова

20. Організація роботи по проведенню профілактики захворювань, допомога в оволодінні основами першої медичної допомоги, культури харчування; організація роботи по плануванню сім'ї, формування відповідального ставлення до репродуктивної і сексуальної поведінки; сприяння формуванню здорового способу життя – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

соціально-медична
соціально-педагогічна
соціально-консультативна
соціально-побутова

21. Сприяння у наданні необхідної допомоги різним категоріям населення у поліпшенні їхніх житлових умов, організації нормального побуту – це така професійна функція спеціаліста соціальної роботи:

соціально-побутова
соціально-прогностична
соціально-педагогічна
соціально-посередницька

22. Епізодичність, фрагментарність, хаотичність під час роботи щодо вирішення індивідуально-групових та суспільних проблем заперечує принцип:

системності
гуманізму
клієнтоцентризму
інтеграції

23. Координацію діяльності державних, громадських та інших організацій стосовно вирішення соціальних проблем забезпечує принцип

інтеграції
незалежності
історизму
гуманізму

24. Реалізацію гарантованих державою заходів щодо соціального захисту різних груп населення; регулярності контролю, об'єктивності, формування практичних рекомендацій по усуненню недоліків забезпечує принцип

контролю та перевірки виконання
інтеграції
системності
клієнтоцентризму

25. Визнання людини найвищою цінністю, здійснення соціальної роботи на засадах альтруїзму, емпатії, людяності, прийняття особистості клієнта з усім його позитивом та негативом забезпечує принцип
гуманізму
клієнтоцентризму
компетентності кадрів
системності
26. Пріоритет прав клієнта в усіх випадках, крім тих, в яких це суперечить правам та інтересам інших людей; визнання суверенності та автономності клієнта; захист інтересів та залучення всіх можливих компонентів соціальних технологій для подолання труднощів клієнта передбачає принцип
клієнтоцентризму
інтеграції
системності
історизму
27. Активну роль клієнта у вирішенні власних проблем; необхідність навчити особистість самостійно знаходити вихід зі складних життєвих ситуацій та приймати адекватне рішення підкреслює принцип
опори на потенційні можливості людини
толерантності максимізації соціальних ресурсів
незалежності
конфіденційності
28. Нерозголошення соціальним працівником інформації, отриманої від клієнта, передбачає принцип
конфіденційності
інтеграції
системності
науковості
29. Необхідність соціальному працівникові бути толерантним, коректним, терплячим по відношенню до різних груп клієнтів (їхньої поведінки, особливостей спілкування, ціннісних орієнтацій) декларує принцип
толерантності
незалежності
конфіденційності
компетентності кадрів
30. Оптимальне використання державних коштів; залучення додаткових коштів від неурядових, громадських, благодійних, виробничих організацій з метою вдосконалення та урізноманітнення різних видів соціального обслуговування дітей та молоді проголошує принцип
максимізації соціальних ресурсів
незалежності
конфіденційності
гуманізму
31. Стабільність, хоч і не дуже високої, зарплати, премій, матеріального заохочення, можливість отримати путівку для оздоровлення дітей – це:
матеріальна мотивація соціального працівника

організаційна мотивація соціального працівника
соціальна мотивація соціального працівника
інформаційна мотивація соціального працівника

32. Усвідомлення великої суспільної значущості виконуваної роботи, можливість отримати другу вищу освіту, хороші стосунки у мікроколективі на роботі – це:

соціальна мотивація соціального працівника
інформаційна мотивація соціального працівника
матеріальна мотивація соціального працівника
альтруїстична мотивація соціального працівника

33. Який вид комунікації соціального працівника розкриває нижченаведене твердження: «Здатність глибоко і переконливо розкривати проблему, обґрунтувати її, висловити власні міркування і заперечення. У ній чітко простежуються цілі. Це особлива форма ситуативного контакту, який має певну структуру. Всі її компоненти обґрунтовані і вмотивовані».

ділова розмова
бесіда
обговорення
співбесіда

34. Який вид комунікації соціального працівника розкриває нижченаведене твердження: «Предметна розмова двох-трьох і більше суб'єктів, під час якої відбувається мовленнєва взаємодія. Як форма мовленнєвої діяльності, передбачає наявність драматургії, учасників і предметного контакту».

бесіда
полеміка
дискусія
дебати

35. У рамках якого підходу сформульовано визначення соціальної роботи як фахової діяльності: «Зміст соціальної роботи полягає в ідентифікації потреб, які висловлюють клієнти, та роботи з ними. Розглядає соціальну роботу як таку, що шукає найкращі варіанти добробуту для індивідів, груп та громад у суспільстві шляхом їхнього просування, взаємодії з іншими, сприяння розвитку та самореалізації».

рефлексивно-терапевтичного
соціалістично-колективістського
індивідуалістично-реформістського
комплексного

36. У рамках якого підходу сформульовано визначення соціальної роботи як фахової діяльності: «Соціальна робота – пошук співпраці, спрямований на те, щоби владу над власним життям могли здобути найбільш пригнічені та злиденні люди. Соціальні працівники повинні створювати структури для співпраці клієнтів у боротьбі за задоволення їхніх потреб».

соціалістично-колективістського
індивідуалістично-реформістського
соціально-педагогічного
комплексного

37. Суть якого з методів соціальної роботи розкриває нижченаведене твердження: «Дослідження ґрунтується на участі різних людей, при цьому акцентують на співучасті/партнерстві. Техніки, що їх використовує даний метод, спрямовані на отримання

інформації про те, що думають члени цільової групи про своє життя, які вони мають потреби, яким є їхнє сприйняття змін та очікування».

спільне оцінювання

групове інтерв'ю

аналіз документів

тести

38. Суть якого з методів соціальної роботи розкриває нижченаведене твердження: «Його складовими є: співпраця між дослідником і досліджуваними; ідентифікація та розв'язання практичних проблем, оцінювання потреб досліджуваної групи; внесення змін у практику. Особливістю цього методу є те, що його учасники ведуть рефлексивні щоденники, аби ретельно фіксувати зміни та події».

дослідження в дії

індивідуальне інтерв'ю

аналіз статистики

синтез

39. До якої групи ролей соціального працівника належать нижчеперелічені: фасилітатор та заохочувач, тренер/вчитель соціальних навичок, вуличний соціальний працівник, доглядальник?

практичних

посередницьких

адміністративних

розвитку систем

40. До якої групи ролей соціального працівника належать нижчеперелічені: керівник випадку, брокер соціальних послуг, захисник прав та інтересів клієнта (представництво)?

практичних

посередницьких

соціально-педагогічних

психологічних

41. До якої групи ролей соціального працівника належать нижчеперелічені: консультант, експерт соціальних служб; координатор; супервізор (керівник)?

адміністративних

розвитку систем

посередницьких

теоретичних

42. До якої групи ролей соціального працівника належать нижчеперелічені: розробник програм/напрямів роботи; дослідник; аналітик; представник інтересів громад?

пов'язаних з аналізом політики й розвитком систем

посередницьких

теоретичних

психологічних

43. Почуття потрібності іншим і того, що вони поцінують; дружба; відчуття належності – це:

емоційні потреби клієнта

фізичні потреби клієнта

психологічні потреби клієнта

потреби клієнта в самоактуалізації

44. Їжа, одяг, житло, охорона здоров'я, безпека, захист – це:
фізичні потреби клієнта
психологічні потреби клієнта
потреби клієнта в самоактуалізації
потреби позитивного самосприйняття

45. Атракція, каузальна атрибуція, ідентифікація, соціальна рефлексія, емпатія – це:
механізми соціальної перцепції
принципи соціальної роботи
методи соціальної роботи
засоби соціальної роботи

46. Особлива форма сприйняття і пізнання іншої людини, що заснована на формуванні стосовно неї стійкого позитивного почуття. Розглядається у трьох аспектах: процес формування привабливості іншої людини, результат даного процесу, якість ставлення.
атракція
каузальна атрибуція
ідентифікація
соціальна рефлексія

47. Приписування людині причин її поведінки, коли виникають власні припущення про те, чому індивід, який сприймається, поводить певним чином – це:
каузальна атрибуція
ідентифікація
соціальна рефлексія
емпатія

48. Здатність людини поставити себе на місце іншого, у процесі чого відбувається інтелектуальне ототожнення, результати якого успішніші тоді, коли спостерігач точно визначив інтелектуальний рівень того, кого сприймає – це:
ідентифікація
соціальна рефлексія
сприйняття образу
викривлення образу

49. Комплекс заходів (послуг), спрямованих на формування нових і підсилення вже існуючих ресурсів соціального, психічного та фізичного розвитку дитини або сім'ї – це:
абілітація
адаптація
афіліація
емпатія

50. Процес пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи стосунків із соціальними об'єктами, інтеграція особистості в соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища – це:
соціальна адаптація
інтеграція
міграція
афіліація

Навчально-методичне видання

Сабат Наталія Іванівна, Сабат Надія Володимирівна

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

методичні рекомендації до курсу

для студентів спеціальності 231 Соціальна робота
ОП «Соціальна робота»

видання друкується в авторській редакції

Підписано до друку 02.03.2022 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний
Друк цифровий
Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк. арк.
Наклад 100 прим.

Видавництво
«НАІР»
Івано-Франківськ, Симоненка, 1
(0342) 50-57-82, 0504336793
email: fedorynrr@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції № 4191 від 12.11.2011 р.